

לאומי | דוח על הסיכונים

31.03.2019

הדוח על הסיכונים נמצא באתר האינטרנט של הבנק בכתובת: www.leumi.co.il < אודות < מידע כספי < גילוי לפי
נדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים, ובאתר מגנ"א של רשות ניירות ערך בכתובת: www.magna.isa.gov.il

תוכן העניינים¹

עמוד	
	חלק 1 מידע כללי
3	דוח על הסיכונים
3	מטרה ועקרון הגילוי
4	מידע צופה פני עתיד
4	תחולת היישום
5	
6	חלק 2 יחסים פיקוחיים עיקריים, סקירת ניהול הסיכונים ונכסי סיכון משוקללים
6	יחסים פיקוחיים עיקריים (KM1)
8	גישת התאגיד הבנקאי לניהול סיכונים
9	הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים ביותר
11	סקירת נכסי סיכון משוקללים (OV1)
12	
12	חלק 3 הרכב ההון
12	הרכב ההון הפיקוחי (CC1)
14	מידע נוסף על הון והלימות הון
18	
18	חלק 4 יחס המינוף
18	השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (LR1)
19	יחס המינוף (LR2)
20	
21	חלק 5 סיכון אשראי
21	איכות האשראי של חשיפות אשראי (CR1)
22	שיטות להפחתת סיכון אשראי - סקירה (CR3)
23	הגישה הסטנדרטית - חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון (CR5)
24	מידע נוסף על סיכון אשראי
27	
27	חלק 5א סיכון אשראי של צד נגדי
27	ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)
28	הקצאת הון בגין התאמת שערך לסיכון אשראי (CVA) (CCR2)
29	
29	חלק 6 סיכון שוק
29	סיכון שוק בגישה סטנדרטית (MR1)
30	
31	חלק 7 סיכון נזילות
31	יחס כיסוי הנזילות - טבלת גילויים עיקריים (LIQ1)
32	
32	חלק 8 סיכון תפעולי
33	
33	חלק 9 מידע נוסף על סיכונים אחרים
39	מקרא

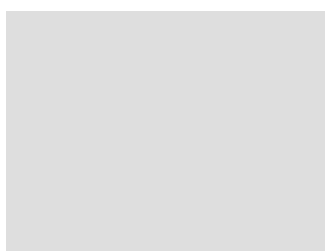
¹ למידע בנוגע לראשי התיבות בשמות הגילויים ראה מקרא בסוף הדוח.

חלק 1 - מידע כללי

דוח על הסיכונים

אנו מתכבדים להגיש דוח על הסיכונים ליום 31 במרס 2019 (להלן: "דוח על הסיכונים") של בנק לאומי לישראל בע"מ (להלן: "הבנק"). הדוח על הסיכונים ערוך בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים והנחיותיו בדבר דרישות הגילוי המפורטות בנדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים. בנוסף, הדוח ערוך בהתאם להנחיות הפיקוח על הבנקים בדבר דוח רבעוני של תאגיד בנקאי ואינו כולל את כל המידע הנדרש בדוחות השנתיים המלאים. יש לקרוא אותו יחד עם הדוח על הסיכונים של הבנק לשנת 2018.

דוח זה מהווה מידע משלים ונלווה לדוחות הכספיים המאוחדים של הבנק ולדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 במרס 2019 ויש לקרוא אותו יחד עם המידע המוצג בהם.

דוד ברודט
יו"ר הדירקטוריון

רקפת רוסק-עמינח
מנהל כללי ראשי

בשמת בן צבי
סגן מנהל כללי
מנהלת סיכונים ראשית

26 במאי 2019

מטרה ועקרון הגילוי

הדוח נועד לאפשר לקוראי הדוחות של הבנק להעריך מידע משמעותי שכלול בהם לגבי יישום מסגרת העבודה של ועדת באזל, ההון, חשיפות הסיכון ותהליכי הערכת הסיכון.

המידע בדוח זה כולל:

- דרישות גילוי שפורסמו על ידי ועדת באזל (דרישות נדבך 3).
 - דרישות גילוי על סיכונים המבוססות על מקורות אחרים, לרבות דרישות גילוי שפורסמו על ידי הוועדה ליציבות פיננסית (FSB) באמצעות צוות משימה לשיפור הגילוי (EDTF).
 - דרישות גילוי נוספות בהתאם להוראות הדיווח של בנק ישראל והנחיותיו (מידע נוסף).
- בהתאם לחוזר בנק ישראל מיום 31 לדצמבר 2017, בנושא שיפור השימושיות של הדוחות לציבור לשנים 2017 ו-2018, עודכנה מתכונת הדיווח של דוח על הסיכונים של תאגידים בנקאיים, בהתאם להוראות נדבך 3 של ועדת באזל כפי שעודכנו לאחרונה. במסגרת עדכון זה, שונו דרישות הגילוי הכמותי והאיכותי ונקבעו טבלאות דיווח אחידות לשיפור השוואתיות במערכת הבנקאית. דוח על הסיכונים ליום 31 במרס 2019 נערך בהתאם למתכונת החדשה כאמור (כמו גם הדוח על הסיכונים לשנת 2018). תוך סיווג מחדש של מספרי ההשוואה במטרה להתאימם למתכונת הגילוי החדשה. כמו כן, הדוח נערך בהתאם לעקרונות המפורטים להלן:
- לגבי נתונים כמותיים שנכללו בגילויים קודמים במסגרת דרישות הגילוי של נדבך 3 או במסגרת דרישות גילוי נוספות כאמור לעיל, הוצגו נתונים השוואתיים לתקופה המקבילה בשנת הדיווח הקודמת כנדרש בהוראות.
 - המידע מבוסס בחלקו על מידע פיננסי שמוצג בדוחות הכספיים של הבנק אשר משמש בסיס לחישוב של יחסים רגולטוריים בהתאמות הנדרשות ובחלקו על הערכות פנימיות ומודלים פנימיים. לאור זאת, חלק מהמידע הינו בגדר אומדן לא מבוקר ו/או מייצג מידע שהינו בגדר מידע צופה פני עתיד.
 - המידע האיכותי בנוגע לחשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם מפורט ברובו במסגרת הדוח על הסיכונים לשנת 2018, למעט אם חלו שינויים מהותיים בשלושת החודשים הראשונים של שנת 2019 (להלן: "התקופה המדווחת"). לאור זאת, יש לעיין בדוח זה ביחד עם הדוח על הסיכונים והדוח הכספי לשנת 2018. כמו כן, מידע רלוונטי נוסף ניתן למצוא בפרק סקירת הסיכונים בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 במרס 2019 (להלן: "דוח הדירקטוריון וההנהלה").

מידע צופה פני עתיד

דוח על הסיכונים כולל, בנוסף לנתונים המתייחסים לעבר, גם מידע והערכות המתייחסים לעתיד, המוגדרים כחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968, כ"מידע צופה פני עתיד". מידע צופה פני עתיד מתייחס לאירוע או לעניין עתידיים שהתממשותם אינה ודאית ואינה בשליטתו של הבנק בלבד.

מידע צופה פני עתיד מנוסח בדרך כלל באמצעות מילים או ביטויים, כגון: "הבנק מאמין", "הבנק צופה", "הבנק מצפה", "הבנק מתכוון", "הבנק מתכנן", "הבנק מעריך", "מדיניות הבנק", "תכניות הבנק", "תחזית הבנק", "צפוי", "אסטרטגיה", "יעדים", "עלול להשפיע", "תרחישים", "תרחישי קיצון", "הערכה" וביטויים נוספים המעידים על כך שמדובר בתחזית לעתיד ולא בעובדות עבר.

מידע צופה פני עתיד הנכלל בדוח על הסיכונים נסמך, בין השאר, על תחזיות לעתיד בנושאים שונים הקשורים להתפתחות הכלכלית בארץ ובעולם ובמיוחד לשוקי המטבע ושוקי ההון, לחקיקה, להוראות גורמי פיקוח, להתנהגות המתחרים, להתפתחויות טכנולוגיות ולנושאי כח אדם.

כתוצאה מאי היכולת לחזות בוודאות שאמנם תחזיות אלה תתממשנה ומכך שבפועל האירועים יכולים להיות שונים מאלו שנחזו, קוראי הדוח צריכים להתייחס בזהירות למידע המוגדר כ"צופה פני עתיד", שכן הסתמכות על מידע כאמור כרוכה בסיכונים ובאי ודאות והתוצאות הכספיות והעסקיות העתידיות של קבוצת לאומי עשויות להיות שונות באופן מהותי.

הבנק אינו מתחייב לפרסם עדכון למידע צופה פני עתיד הכלול בדוחות אלה. האמור אינו גורע מחובות הדיווח של הבנק על פי כל דין.

תחולת היישום

- א. הקבוצה מפקחת על בסיס מאוחד על ידי הפיקוח על הבנקים של בנק ישראל. איחוד החברות המאוחדות ורישום השווי המאזני של החברות הכלולות הינו בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות בנק ישראל. ליום 31 במרס 2019 לא קיימים הבדלים בין בסיס האיחוד לפי כללי החשבונאות ובסיס האיחוד הפיקוחי למטרות הלימות הון. הנתונים המוצגים במסגרת דרישות הגילוי הפיקוחיות בהתאם להוראות באזל שנכללו בדוח זה מבוססים על המידע הפיננסי המוצג בדוחות הכספיים, בהתאמות המתחייבות מיישום הוראות באזל (כגון: הניכויים מההון, מכשירי חוב הכשירים להיכלל בהון הרגולטורי, טיפול מיוחד בהשפעה חשבונאית בגין תכנית התייעלות על הון הבנק וחישוב מותאם בגין התחייבויות אקטואריות מיוחדות).
- ב. שלוחות חו"ל של הקבוצה הבנקאית נתונות לפיקוח על ידי רשויות רגולטוריות במדינות פעילותן, אשר אמצו את מסגרת העבודה של ועדת באזל בשינויים מסוימים בכל הקשור לסטנדרטים בנושא דרישות הלימות הון, נזילות ומינף.
- ג. המגבלות הרגולטוריות העיקריות על העברת אמצעים נזילים או הון פיקוחי בין חברות הקבוצה בארץ ובחו"ל מפורטות בדוח על הסיכונים לשנת 2018 ולא חלו שינויים במהלך התקופה המדווחת.
- למידע נוסף בנוגע לחברות מוחזקות ראה פרק חברות מוחזקות עיקריות בדוח הדירקטוריון וההנהלה לתקופה המדווחת ולשנת 2018.

חלק 2 - יחסים פיקוחיים עיקריים, סקירת ניהול הסיכונים ונכסי סיכון משוקללים

יחסים פיקוחיים עיקריים (KM1)

	ה	ד	ג	ב	א	
	31 במרס 2018	30 ביוני 2018	30 בספטמבר 2018	31 בדצמבר 2018	31 במרס 2019	על בסיס מאוחד, ליום:
הון זמין (במיליוני ש"ח)						
1	34,316	35,011	35,450	35,190	36,424	הון עצמי רוברד 1 ^(א) הון עצמי רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
א1	33,677	34,416	34,915	34,679	36,079	הון רוברד 1 ^(א) הון רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
2	34,316	35,011	35,450	35,190	36,424	הון רוברד 1 ^(א) הון רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
א2	33,677	34,416	34,915	34,679	36,079	הון רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
3	44,213	44,781	46,277	46,223	47,133	הון כולל ^(א) הון כולל, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
א3	37,617	38,368	39,925	39,894	42,425	הון כולל, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
נכסי סיכון משוקללים (במיליוני ש"ח)						
4	308,817	313,485	314,993	317,845	312,727	סך הכל נכסי סיכון משוקללים (RWA) ^(א)
יחסי הלימות הון, לפי הוראות המפקח על הבנקים (באחוזים)						
5	11.11%	11.17%	11.25%	11.07%	11.65%	יחס הון עצמי רוברד 1 ^(א) יחס הון עצמי רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
א5	10.91%	10.98%	11.09%	10.92%	11.53%	יחס הון רוברד 1 ^(א) יחס הון רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
6	11.11%	11.17%	11.25%	11.07%	11.65%	יחס הון רוברד 1 ^(א) יחס הון רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
א6	10.91%	10.98%	11.09%	10.92%	11.53%	יחס הון רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
7	14.32%	14.28%	14.69%	14.54%	15.07%	יחס הון כולל ^(א) יחס הון כולל, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
א7	12.19%	12.25%	12.68%	12.56%	13.57%	יחס הון כולל, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
א11	10.25%	10.25%	10.25%	10.25%	10.26%	יחס הון עצמי רוברד 1 הנדרש על ידי המפקח על הבנקים ^(ב)
א12	0.86%	0.92%	1.00%	0.82%	1.39%	יחס הון עצמי רוברד 1 זמין, מעבר לנדרש על ידי המפקח על הבנקים ^(ב)
יחס המינוף, לפי הוראות המפקח על הבנקים^(א)						
13	498,425	499,799	502,536	499,289	497,383	סך החשיפות (במיליוני ש"ח)
14	6.89%	7.00%	7.05%	7.05%	7.32%	יחס המינוף (באחוזים) יחס המינוף, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות (באחוזים)
א14	6.76%	6.89%	6.95%	6.95%	7.25%	יחס המינוף, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות (באחוזים)
יחס כיסוי נזילות, לפי הוראות המפקח על הבנקים^(א)						
15	118,229	117,493	117,505	112,338	116,439	סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (במיליוני ש"ח)
16	96,909	94,613	97,405	92,623	89,936	סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים, נטו (במיליוני ש"ח)
17	122%	124%	121%	121%	129%	יחס כיסוי נזילות (באחוזים)

ראה הערות בעמוד הבא.

הערות:

- (א) נתונים אלה כוללים התאמות בגין תכניות ההתייעלות שנקבעו לפי מכתב המפקחת על הבנקים מיום 12 בינואר 2016 בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל" (להלן: "התאמות בגין תכניות ההתייעלות"). בהתאם למכתב כאמור, ההקלות שניתנו לצרכי יחסי הלימות ההון ויחס המינוף בגין תכניות ההתייעלות שאושרו על ידי הדיירקטוריון ביוני 2016 וביולי 2017 פוחתות בהדרגה עד ליום 30 ביוני 2021 ויום 30 ביוני 2022 בהתאמה. לפרטים נוספים על השפעת הוראות המעבר וההתאמות בגין תכניות ההתייעלות ראה "הקלה בגין תכניות התייעלות תפעולית" בחלק 3 בהמשך הדוח. לסך הכל יתרות משוקללות של נכסי סיכון התווסף סך של 21 מיליון ש"ח בשל התאמות בגין תכניות ההתייעלות (157 מיליון ש"ח ליום 31 בדצמבר 2018, 127 מיליון ש"ח ליום 30 בספטמבר 2018, 179 מיליון ש"ח ליום 30 ביוני 2018, 192 מיליון ש"ח ליום 31 במרס 2018).
- (ב) יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש ויחס ההון הכולל המזערי הנדרש הינם 10% ו-13.5% בהתאמה. ליחסים אלה מתווספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיוור למועד הדיווח. לאור האמור, יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש ויחס ההון הכולל המזערי הנדרש הינם למועד הדיווח 10.26% ו-13.76% בהתאמה.
- (ג) להרחבה בנושא יחס המינוף ראה חלק 4 בהמשך הדוח.
- (ד) יחס כיסוי הנזילות של הבנק חושב על בסיס ממוצע תצפיות יומיות במהלך הרבעון המדווח. להרחבה בנושא יחס כיסוי הנזילות ראה חלק 7 בהמשך הדוח.

גישת התאגיד הבנקאי לניהול סיכונים

הפעילות העסקית של הבנק כרוכה בניהול סיכונים פיננסיים ושאנים פיננסיים. הסיכונים הפיננסיים המרכזיים אותם מנהל הבנק הינם: סיכוני אשראי שהינם אינטגרליים בעיסוק הליבה של הבנק וכן סיכוני שוק ונזילות. לצד ניהול הסיכונים הפיננסיים, פעילות הבנק מייצרת סיכונים שאינם פיננסיים אשר ניהולם הינו תנאי הכרחי לעמידה במטרות השוטפות ובמטרות ארוכות הטווח של הקבוצה. בין סיכונים אלה נכללים סיכונים תפעוליים, לרבות סיכונים טכנולוגיים וסייבר, סיכונים משפטיים, סיכוני רגולציה, סיכוני ציות, סיכוני מוניטין, סיכוני הבנקאות ההוגנת (conduct) וסיכון אסטרטגי.

אסטרטגיית ניהול הסיכונים בלאומי הינה שמירה על יציבות הקבוצה ותמיכה בהשגת היעדים העסקיים. מטרות אלו מושגות תוך עמידה בתיאבון הסיכון שהוגדר, במדיניות ובמגבלות הנגזרות מהם, אשר יוצרים גבולות גזרה לפעילות העסקית. מסגרת ניהול הסיכונים כוללת מנגנונים לזיהוי סיכונים ואמידתם, הגדרת מבנה ארגוני ותחומי אחריות לניהולם לרבות מנגנוני בקרה ודיווח נאותים.

בבנק מתבצעת פעילות מתמדת לשדרוג תשתית ניהול הסיכונים וניתוח תמונת הסיכון, דבר המאפשר קבלת החלטות באופן מושכל.

מסגרת העבודה המשמשת לצורך אמידת הסיכונים וניהולם וכבסיס לקבלת החלטות כוללת:

- א. תיאבון הסיכון אשר מתווה את גבולות הגזרה לפעילות העסקית, הן בשגרה והן תחת תרחיש קיצון, ואשר מגדיר בין היתר את המדיניות ואת מגבלות הסיכון לכל סוג סיכון, בהלימה ליעדים האסטרטגיים של הקבוצה.
- ב. תהליכי העבודה מוגדרים לניתוח וניהול הסיכון ברמת העסקה הבודדת וברמת התיק הכולל.
- ג. דוחות תקופתיים להערכת הסיכון תוך התייחסות לשינויים בסביבה בה פועל הבנק והערכת השלכות של תרחישים ברמות חומרה שונות.
- ד. הגדרת תכניות פעולה להתמודדות מול הסיכונים והפחתתם.

השיטות ונהלי העבודה בתחום ניהול הסיכונים נבחנים ומתעדכנים באופן שוטף, תוך התחשבות בשינויים החלים בסביבה העסקית ובדרישות בנק ישראל וגורמי רגולציה נוספים.

הערכת הסיכונים ברמה הכוללת של הקבוצה וברמת הפעילות והעסקה הבודדת מבוססת על מספר מתודולוגיות, חלקן מבוסס על הערכות מומחים בכל תחום פעילות וחלקן האחר על מודלים סטטיסטיים מסוגים שונים. השינויים בסביבת הסיכון בארץ ובעולם והשינויים בתפיסת הסיכון מחייבים את הבנק לעדכן את הערכותיו ואת המתודולוגיות שבהן הוא משתמש, תוך אתגור מתמיד שמבוצע על ידי גורמים פנימיים ולעתים חיצוניים.

ניהול הסיכונים בלאומי מבוסס על שלושה "קווי הגנה" כפי שנדרש בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 310 - "ניהול סיכונים".

החטיבה לניהול סיכונים הינה פונקציה בלתי תלויה האחראית לתכנון ולפיתוח של מסגרת העבודה הכוללת לניהול סיכונים בבנק. תחומי האחריות המרכזיים של החטיבה לניהול סיכונים עומדים בהגדרת הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 310, לרבות אחריות על ניהול הסיכונים ברמת הקבוצה והבנק, יצירת תמונה כוללת ועדכנית של הסיכון לצורך קבלת החלטות, הובלה בכתיבת מדיניות הסיכונים של לאומי בכל הסיכונים המרכזיים, סיוע לדירקטוריון בגיבוש תיאבון הסיכון של הבנק והובלת תהליך הערכת נאותות הלימות ההון (ICAAP).

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים בסיכונים ואופן ניהולם בבנק.

למידע נוסף בדבר אופן ניהול הסיכונים, המבנה הארגוני ותרבות ניהול הסיכונים בקבוצה ראה פרק גישת התאגיד הבנקאי לניהול סיכונים ופרק מידע נוסף על חשיפה לסיכון והערכתו בדוח על הסיכונים לשנת 2018.

הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים ביותר

סיכונים מובילים נגזרים מסביבת הפעילות של הבנק המושפעת מאד בשנים האחרונות מסיכונים הקשורים לרגולציה ולחקיקה, לסביבה מאקרו-כלכלית תנודתית, לשינויים החלים במודל העסקי, ובכלל זה המעבר ל"בנקאות החדשה" המבוססת על הדיגיטל ולמגמות חברתיות וצרכניות. סיכונים מתפתחים הינם סיכונים שהמאפיינים שלהם ורמת החומרה שלהם משתנים בהתאם לתמורות שחלות בשנים האחרונות בסביבה התחרותית, בסביבת הצרכן, בסביבה הרגולטורית ובסביבה הטכנולוגית להלן הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים ביותר:

סיכון אסטרטגי

סיכון אסטרטגי הוא סיכון עסקי אשר הפגיעה שלו מהותית ונוגעת במודל העסקי של הבנק או של אחד מקווי העסקים שלו. למעשה זהו סוג של סיכון שההשפעה המיידית שלו על הרווח יכולה להיות לא משמעותית בטווח המידי, אך בטווח הבינוני או הארוך עלולה להיות משמעותית. סיכונים אסטרטגיים כוללים איומים אשר יכולים לנבוע מהחלטות עסקיות שגויות, מיישום בלתי נאות של החלטות או מהעדר תגובה לשינויים ענפיים, כלכליים, רגולטוריים, צרכניים או טכנולוגיים.

הסיכון האסטרטגי העיקרי נובע מכך שענף השירותים הפיננסיים עובר שינויים משמעותיים בתחום הדיגיטיזציה. פתיחת ענף הבנקאות לתחרות וכניסת שחקנים חדשים כדוגמת חברות הטכנולוגיה המבוססות (גוגל, אמזון, פייסבוק, אפל), חברות הפינטק, חברות הביטוח וחברות האשראי החוץ בנקאי, מחייבות התאמת המודל העסקי. בנוסף, החוק להגברת התחרותיות בשירותים בנקאיים ופיננסיים נפוצים ("חוק שטרומ") כולל בתוכו רכיבים העלולים להשפיע בצורה אסטרטגית על מפת התחרות בישראל. בבנק לאומי, התוצאה הישירה הינה המכירה של לאומי קארד. נושא אסטרטגי נוסף הינו הבנקאות הפתוחה.

ב-12 באפריל 2019 החלה לפעול מערכת נתוני האשראי. המערכת, שהוקמה על ידי בנק ישראל בליווי משרד האוצר ומשרד המשפטים, נועדה להביא להגברת התחרות בתחום האשראי הקמעונאי, הן בתוך המערכת הבנקאית והן מצד שחקנים חוץ בנקאיים. בפרט, המערכת נועדה לאפשר ללקוח לקבל אשראי בתנאים המיטביים האפשריים עבורו. המערכת עשויה להשפיע על התחרות בשוק האשראי הקמעונאי.

למידע נוסף ראה סיכון אסטרטגי בחלק 9 בדוח על הסיכונים לשנת 2018.

סיכון אבטחת מידע וסייבר

לאומי ממשיך לקדם מתן שירותים פיננסיים באמצעות פלטפורמות דיגיטליות ומרחיב את השימוש בטכנולוגיות מתקדמות. כפועל יוצא, המרחב לתקיפות סייבר והחשיפה של לאומי להתממשות סיכונים סייבר גדלים בהתאמה. לאור זאת פועל לאומי ליישום אסטרטגיה ומדיניות הגנת הסייבר בלאומי הכוללת, בין היתר, מנגנוני אבטחת מידע והגנה מתקדמים וכן תשתית בקרות.

למידע נוסף ראה סיכון אבטחת מידע וסייבר בחלק 8 בדוח על הסיכונים לשנת 2018.

סיכון טכנולוגי

בהיות לאומי בנק מוביל ויוזם חדשנות טכנולוגית, המאפשרת ללקוחותיו שירותים מתקדמים בכלל הערוצים, לרבות הדיגיטליים, בהתאמה לצורכיהם ובקצב מהיר, נדרש הבנק לתשתיות טכנולוגיות מתקדמות ורובסטיות. תשתיות אלו יוצרות הזדמנויות עסקיות מצד אחד, ואולם מגבירות את רמת החשיפה לסיכונים טכנולוגיים בפעילות העסקית והתפעולית מן הצד השני.

לאומי מייחס חשיבות רבה לכך שהתשתית הטכנולוגית המאפשרת את לקוחותיו ואת עובדיו תאפשר זמינות ורציפות עסקית ותפעולית, לצד יכולת ביצוע שינויים בהיצע השירותים הבנקאיים בזמן מהיר, והוא משקיע משאבים ניכרים כדי להבטיח זאת. מתוך הכרת המהפכות המתחוללות בבנקאות בעולם, מתכנן לאומי לחזק את תשתית מערכות הליבה שלו באמצעות מעבר לפלטפורמה בנקאית מוכרת ומוכחת. מדובר בפרויקט משמעותי שיתפרס על פני שנים על פי אבני דרך שיוגדרו.

יישום מוצלח של הפרויקט צפוי לשפר את יציבות וגמישות המערכות ולמזער סיכונים טכנולוגיים ותפעוליים. עם זאת, בפרויקט מסוג זה, מטבע הדברים שלבי היישום כרוכים בעלייה בסיכונים בדגש על סיכונים עסקיים, טכנולוגיים ופרויקטליים. הבנק מקדיש משאבים ניהוליים רבים לשלבי ההכנה והתכנון לטובת הצלחת הפרויקט וגידור הסיכונים. ההיערכות לפרויקט נמצאת במיקוד הנהלה ומנוהלת במסגרת ממשל תאגידי הדוק.

סיכון רגולציה

סיכון רגולציה הינו הסיכון לשינויים בחקיקה וברגולציה העלולים להשפיע על היקף הכנסות וההוצאות של הקבוצה, ההון, תחומי הפעילות של הקבוצה או הסביבה העסקית בה היא פועלת.

קבוצת לאומי פועלת בסביבה רגולטורית מורכבת ורב תחומית. שינויים מהותיים ומתמשכים בתחומי רגולציה מגוונים מחייבים היערכות מתאימה ומתמשכת בפעילות הבנק.

בתקופה האחרונה מושם דגש רב על הוראות שנועדו לעודד כניסת מתחרים חדשים לתחומי הבנקאות המסורתית, תוך הסרת חסמים ומגבלות ומתן עדיפות לאותם מתחרים שיוכלו לבסס את מעמדם, וכן הוראות שנועדו לקדם חדשנות (Innovation) במערכת הפיננסית. בנוסף, מושם דגש על תחרות בין השחקנים הקיימים במערכת. במסגרת זו ניתן למנות, בין היתר, טיוטות והוראות ספציפיות להמשך יישום הוראות החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל ("שטרומ"),

מדיניות חדשה של בנק ישראל לעניין הקמת תאגיד בנקאי, קידום אימוץ ויישום של תקן הבנקאות הפתוחה (OPEN API), שנועד לאפשר שיתוף מידע פיננסי של לקוחות עם צדדים שלישיים, רפורמת נידוד בין בנקים שנועדה להקל על מעבר לקוח מבנק לבנק, עלייתו לאוויר של מאגר נתוני אשראי וכן חקיקה חדשה בתחום התשלומים המתקדמים.

בנוסף, נמשכת מגמת הרגולציה הצרכנית לרבות חקיקה שמטרתה הוזלת עלויות ללקוח. במקביל, מושם דגש על התאמת המוצרים הפיננסיים השונים לצרכי הלקוח, תוך מתן גילוי מירבי, שקיפות והוגנות (Conduct). מגמות נוספות באות לידי ביטוי בהתמודדות עם המעבר לדיגיטציה, למיקור חוץ ושימוש בשירותי מחשוב ענן במערכת הפיננסית, והטיפול בהגנת הפרטיות והגנת הסייבר. נושאים אלה מצויים על סדר היום בארץ ובעולם, ומשתקפים בכללי ה-GDPR, אשר עוסקים בהגנת הפרטיות וכן בהוראות ספציפיות בנושא הגנת הסייבר ומיקור החוץ. לצד זאת, נמשכת המגמה שרואה בבנקים גורם שאחראי לסייע במניעת הפשיעה הכלכלית. במסגרת זו, בנקים נדרשים לנטר פעילות חשודה ולהגיש דיווחים לרשויות.

המגמות והשינויים הנ"ל משפיעים וצפויים להשפיע בשנים הקרובות על שוק הבנקאות בישראל. הבנק פועל לניטור ואיתור הוראות הרגולציה הרלוונטיות, בוחן את היערכותו לתנאי השוק המשתנים, להגברת התחרות והשקיפות, לכניסתם של שחקנים חדשים לתחומי הבנקאות הקלאסיים, להשוואת עלויות בין הבנק לגופים נוספים, לשימוש במאגרי המידע והנתונים של לקוחות הבנק על ידי גופים חוץ בנקאיים וכן למתן הצעות ערך מתאימות ללקוחות הבנק. במקביל, הרגולציה גורמת לשחיקה בהכנסות, לגידול בהוצאות הנדרשות לשם עמידה בהוראות הרגולציה, ולצורך בשיפור מתמיד ברמת השירות והחדשנות.

סיכון הבנקאות הוגנת (Conduct)

סיכון הבנקאות הוגנת הינו הסיכון שהתנהלות הבנק מול לקוחותיו תוביל, במעשה או במחדל, לתוצאה בלתי רצויה עבורם. זאת, ללא יכולת הלקוח לקחת מראש תוצאה זו בחשבון. בעקבות זאת עלולים להיגרם לבנק הפסדים הנובעים מתביעות משפטיות, מהטלת קנסות או מנזקי מוניטין.

הבנק מקפיד על התנהלות שקופה והוגנת במטרה להעניק ללקוחותיו שירותים ומוצרים בעלי ערך. עיקרון זה מקבל ביטוי בחזון הבנק - להוביל בנקאות יוזמת וחדשנית עבור הלקוח. כמו כן, תהליכי הייזום והמכירה כפופים לנהלים ולבקורות אשר מבטיחים התנהלות ראויה. תהליכים אלו נבחנים באופן שוטף, במטרה לשדרגם.

סיכון מאקרו-כלכלי

סיכון מאקרו-כלכלי הינו סיכון להכנסות ולהון הקבוצה הנובע מתנאים מאקרו כלכליים לרבות סביבת ריבית נמוכה, יחסי הכנסה הפוליטיים בעולם והשפעתם על הסחר הבינלאומי - המדיניות הכלכלית בארה"ב, תהליכים חברתיים ופוליטיים באירופה ואי היציבות הגיאופוליטית במוקדי סכסוך בעולם, בין השאר לאור התגברות איומי הטרור. לאחרונה ישנם סיכונים העולים מההתפתחויות האפשריות בתחום הסחר העולמי, בדגש על קשרי הסחר בין ארה"ב לסין. אם המצב יחריף לכדי "מלחמת סחר" מתמשכת, עלולה להיות לכך השפעה שלילית על הצמיחה בעולם. כתוצאה, עלול להיפגע בעקיפין גם המשק הישראלי. הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות בסביבה המאקרו כלכלית באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים. כמו כן, מתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, ככל שיידרש.

סקירת נכסי סיכון משוקלים (OV1)

	א	ב	ג
	31 במרס 2019	31 בדצמבר 2018	31 במרס 2019
נכסי סיכון משוקלים			דרישות הון מזעריות ^(א)
במיליוני ש"ח			
1 סיכון אשראי (גישה סטנדרטית) ^(ב)	266,904	270,036	36,726
6 סיכון אשראי של צד נגדי (גישה סטנדרטית)	3,197	4,358	440
10 התאמה בגין סיכון אשראי (CVA)	1,256	1,518	173
16 חשיפות איגוח (גישה סטנדרטית)	481	411	66
25 סכומים מתחת לספי הניכוי (כפופים למשקל סיכון 250%)	12,305	12,514	1,693
סך הכל סיכון אשראי	284,143	288,837	39,098
20 סיכון שוק (גישה סטנדרטית)	5,431	6,295	747
24 סיכון תפעולי	23,153	22,713	3,186
27 סך הכל	312,727	317,845	43,031

- א. דרישות הון בהתאם ליחס ההון הכולל המזערי הנדרש בתוספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור למועד הדיווח לסך של 13.76%.
- ב. סיכון אשראי אינו כולל סיכון אשראי של צד נגדי, התאמה בגין סיכון אשראי, סיכון סילוק, חשיפות איגוח וסכומים מתחת לספי הניכוי.

חלק 3 - הרכב ההון
הרכב ההון הפיקוחי (CC1)

	31 בדצמבר 2018	31 במרס 2018	31 במרס 2019		
סכומים	סכומים	סכומים	סכומים		
שלא נוכו	שלא נוכו	שלא נוכו	שלא נוכו		
מההון	מההון	מההון	מההון		
הכפופים	הכפופים	הכפופים	הכפופים		
לטיפול	לטיפול	לטיפול	לטיפול		
הנדרש	הנדרש	הנדרש	הנדרש		
לפני	לפני	לפני	לפני		
אימוץ	אימוץ	אימוץ	אימוץ		
הוראה	הוראה	הוראה	הוראה		
202	202	202	202		
בהתאם	בהתאם	בהתאם	בהתאם		
למאזן	למאזן	למאזן	למאזן		
הפיקוחי	הפיקוחי	הפיקוחי	הפיקוחי		
הון	הון	הון	הון		
פיקוחי	פיקוחי	פיקוחי	פיקוחי		
הון	הון	הון	הון		
פיקוחי	פיקוחי	פיקוחי	פיקוחי		
במיליוני ש"ח					
הון עצמי רובד 1: מכשירים ועודפים					
1	-	8,168	-	8,847	הון מניות רגילות שהונפק על ידי התאגיד הבנקאי ופרמיה על מניות רגילות הכלולות בהון עצמי רובד 1
2	-	29,211	-	27,710	עודפים, לרבות דיבידנד שהוצע או שהוכרז לאחר תאריך המאזן
3	-	(2,074)	-	(2,993)	רווח כולל אחר מצטבר ועודפים שניתן להם גילוי
4	-	399	-	190	מניות רגילות שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי שאוחדו והמוחזקות על ידי צד ג' (זכויות מיעוט)
-	-	35,704	-	33,754	הון עצמי רובד 1 לפני התאמות פיקוחיות וניכויים
הון עצמי רובד 1: התאמות פיקוחיות וניכויים					
6	-	178	-	203	מוניטין
8	-	2	-	3	מיסים נדחים לקבל שמימושם מתבסס על רווחיות עתידית של התאגיד הבנקאי
9	-	17	-	18	רווחים והפסדים שטרם מומשו כתוצאה משינויים בשווי ההוגן של התחייבויות שנבעו משינויים בסיכון האשראי העצמי של התאגיד הבנקאי
10	(53)	1,306	-	2,106	מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי, אשר סכומם עולה על 10% מהון עצמי רובד 1
-	-	(989)	-	(2,892)	התאמות פיקוחיות וניכויים נוספים שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים
-	-	822	-	(723)	מזה: בגין חישוב בסיס הון על בסיס שיעור היוון ממוצע 8 רבעונים מחויבות פנסיונית
-	-	(509)	-	(639)	מזה: בגין השפעת תכניות ההתייעלות
-	-	(1,302)	-	(1,530)	מזה: הפחתת מרכיב מס שטרם נדחה
-	-	514	-	(562)	סך כל ההתאמות הפיקוחיות והניכויים בהון עצמי רובד 1
-	-	35,190	-	34,316	הון עצמי רובד 1
-	-	35,190	-	34,316	הון רובד 1
הון רובד 2: מכשירים והפרשות					
11	-	1,751	-	925	מכשירים שהונפקו על ידי התאגיד הבנקאי (שאינם נכללים בהון רובד 1) ופרמיה על מכשירים אלו
11	-	5,818	-	5,818	מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי התאגיד הכשירים להכללה בהון הפיקוחי בתקופת המעבר
5	-	220	-	35	מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי למשקיעי צד ג'
-	-	220	-	35	מזה: מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי והמוחזקים על ידי משקיעי צד ג', המופחתים בהדרגה מהון רובד 2
12	-	3,244	-	3,119	הפרשות קבוצתיות להפסדי אשראי לפני השפעת המס המתייחס
-	-	11,033	-	9,897	הון רובד 2 לפני ניכויים
-	-	11,033	-	9,897	הון רובד 2
-	-	46,223	-	44,213	סך ההון

	31 במרס 2019		31 במרס 2018		31 בדצמבר 2018	
	הון פיקוחי	לכאזל	הון פיקוחי	לכאזל	הון פיקוחי	לכאזל
במיליוני ש"ח						
סך הכל נכסי סיכון משוקללים בהתאם לטיפול שנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לכאזל III	-	-	-	-	(53)	-
מזה: נכסי מס נדחה אחרים	-	-	-	-	(53)	13
סך נכסי סיכון משוקללים	342,727	-	308,817	-	317,845	-
יחסי הון וזכריות לשימור הון (באחוזים)						
הון עצמי רובד 1 (כאחוז מנכסי סיכון משוקללים)	11.65%	-	11.11%	-	11.07%	-
הון רובד 1 (כאחוז מנכסי סיכון משוקללים)	11.65%	-	11.11%	-	11.07%	-
ההון הכולל (כאחוז מנכסי סיכון משוקללים)	15.07%	-	14.32%	-	14.54%	-
דרישות מזעריות שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים						
יחס הון עצמי רובד 1 מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים	10.26%	-	10.25%	-	10.25%	-
יחס הון כולל מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים	13.76%	-	13.75%	-	13.75%	-
סכומים שמתחת לסף ההפחתה (לפני שקלול סיכון)						
השקעות בהון של תאגידים פיננסיים (למעט תאגידים בנקאיים וחברות בנות שלהם), שאינן עולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי והן מתחת לסף ההפחתה	554	-	320	-	422	14
השקעות בהון עצמי רובד 1 של תאגידים פיננסיים (למעט תאגידים בנקאיים וחברות בנות שלהם), העולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי, והן מתחת לסף ההפחתה	98	-	186	-	97	15
מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי שהם מתחת לסף ההפחתה	3,594	-	3,448	-	3,530	16
תקרה להכללת הפרשות ברובד 2						
הפרשה כשירה להכללה במסגרת רובד 2 בהתייחס לחשיפות תחת הגישה הסטנדרטית, לפני יישום התקרה	3,552	-	3,223	-	3,243	-
התקרה להכללת הפרשה במסגרת רובד 2 תחת הגישה הסטנדרטית	3,048	-	3,533	-	3,610	-
מכשירי הון שאינם כשירים כהון פיקוחי הכפופים להוראות המעבר						
סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון רובד 2 הכפופים להוראות המעבר	4,363	-	5,818	-	5,818	-
סכום שנוכה מהון רובד 2 בשל התקרה	2,047	-	973	-	755	-

מידע נוסף על הון והלימות ההון

ההון המיוחס לבעלי מניות הבנק הסתכם ב-31 במרס 2019 ב-35,940 מיליון ש"ח, לעומת 35,305 מיליון ש"ח בסוף שנת 2018, גידול של 1.8%. העלייה נובעת בעיקר מהרווח הנקי לתקופה. העלייה קוזזה בחלקה על ידי חלוקת דיבידנד במהלך התקופה ומרווח כולל אחר לגידול בהתאמות השליליות בגין הטבות לעובדים כתוצאה מירידת ריבית ההיוון.

הון זה מהווה בסיס לחישוב ההון הפיקוחי המשמש לחישוב יחס הלימות ההון של הבנק בתוספת מכשירים הוניים והתאמות פיקוחיות כפי שנקבע בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202 של הפיקוח על הבנקים.

יחס הון למאזן ב-31 במרס 2019 הגיע ל-7.9% בהשוואה ל-7.7% ב-31 בדצמבר 2018.

מבנה ההון הפיקוחי

במאי 2013 פרסם הפיקוח על הבנקים את ההוראות הסופיות ליישום באזל 3 בישראל, וזאת על ידי תיקון הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 211-201 (להלן בפרק זה: "ההוראות"). הוראות אלה נכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2014 בכפוף להוראות המעבר שנכללו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 299 של הפיקוח על הבנקים.

על פי הוראות אלו, רכיבי ההון בקבוצה לצורך חישוב הלימות ההון משויכים לשני רבדים:

1. הון רובד 1, הכולל הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף.

2. הון רובד 2.

סיכום הרבדים האלו מכונה "בסיס ההון לצורך הלימות ההון" או "ההון הפיקוחי" או "ההון הכולל".

הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף

הון עצמי רובד 1 כולל את ההון המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי בתוספת חלק מזכויות המיעוט (זכויות שאינן מקנות שליטה בהון של חברות בת שאוחדו) ובניכוי מוניטין, נכסים בלתי מוחשיים אחרים, והתאמות פיקוחיות וניכויים נוספים.

בנוסף לאלו, נכללות התאמות להון עצמי רובד 1 שנובעות מיישום תכניות התייעלות תפעולית וכן מאופן חישוב ריבית ההיוון שמשמשת לחישוב ההתייבות לזכויות עובדים, כמפורט בהמשך.

הון רובד 1 נוסף מורכב ממכשירי הון העומדים בקריטריונים שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202. בקבוצת לאומי לא קיימים מכשירי הון ברובד זה.

הון רובד 2

הון רובד 2 כולל בעיקר מכשירי הון ויתרת הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי בכפוף לתקרה שנקבעה בהוראות.

לגבי מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 בתאריך 31 בדצמבר 2013 נקבעו הוראות מעבר ותקרת הכרה, כמפורט בהוראות, כך שהסכום המוכר בגינם בפועל הינו הנמוך מבין סכומם המופחת של המכשירים עצמם ותקרת הכרה המתבססת על יתרת מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 ביום 31 דצמבר 2013 אשר מופחתת בתחילת כל שנה ב-10% עד ליום 1 בינואר 2022. בשנת 2019 תקרת ההכרה הינה 30%.

מכשירי הון המונפקים מתחילת שנת 2014 נדרשים לעמוד בקריטריונים המפורטים בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202. לצורך הכללתם בהון, הקריטריונים העיקריים שעל המכשיר לכלול הינם: (1) מנגנון לספיגת הפסדי קרן על ידי המרה למניות רגילות או הפחתת המכשיר כאשר יחס הון עצמי רובד 1 של התאגיד הבנקאי יורד מ-5%; (2) סעיף הקובע שבהתרחש האירוע המכונן לאי-קיימות (כמוגדר בנספח ה' להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202) יומר המכשיר באופן מיידי למניות רגילות או יימחק.

למידע בנוגע להנפקות כתבי התחייבויות נדחים שהנפיק הבנק בשנת 2019 והכשירים להיכלל בהון רובד 2 ראה פרק אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התחייבויות נדחים, בדוח הדיסקטוריון והנהלה.

תיאור המאפיינים העיקריים של מכשירי הון פיקוחי שהונפקו מוצג באתר האינטרנט של הבנק בכתובת: www.leumi.co.il בפרק אודות <מידע כספי > גילוי לפי נדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים.

גישת התאגיד הבנקאי להערכת הלימות ההון

הבנק מיישם את ההוראות בנושא מדידה והלימות הון המבוססות על הוראות באזל 3, כפי שאומצו על ידי הפיקוח על הבנקים וכפי ששולבו בהוראות ניהול בנקאי תקין מספר 211-201 וכן במסגרת הנחיות ליישומן. הוראות באזל מחייבות ניהול הון במסגרת שלושה נדבכים:

- נדבך 1 - כולל את אופן חישוב דרישות ההון המזערי הפיקוחי בגין סיכון האשראי, הסיכון התפעולי וסיכון השוק. ביישום דרישות נדבך 1, הבנק מיישם את הגישה הסטנדרטית בנוגע לכלל החשיפות של הבנק וגישת החשיפה הנוכחית בנוגע לחשיפות צד נגדי.

- נדבך 2 - תהליך הערכה עצמית לנאותות הלימות ההון (ICAAP - Internal Capital Adequacy Assessment Process) מתווה את התהליכים הפנימיים בבנק המשמשים להערכת ההון הנדרש בגין מכלול הסיכונים, לרבות אלו שאינם מכוסים על ידי נדבך 1, כגון: ריכוזיות אשראי, סיכון ריבית בתיק הבנקאי וסיכון פנסיוני. במקביל מבוצע תהליך סקירה על ידי הפיקוח על הבנקים.
 - נדבך 3 - משמעת שוק. נדבך זה קובע את היקף המידע ואופן הצגתו במסגרת הדיווח לציבור בדבר הסיכונים שהבנק חשוף אליהם. במסגרת נדבך זה נדרשים גילויים שנכללים בדוח על הסיכונים.
- יחסי ההון מחושבים כיחס שבין ההון לנכסי הסיכון המשוקללים. יחס הון עצמי רוברד 1 מחושב כיחס שבין סכום הון עצמי רוברד 1 לנכסי הסיכון המשוקללים, ויחס ההון הכולל מחושב כיחס שבין סכום ההון הכולל לנכסי הסיכון המשוקללים.

יעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי בנק ישראל

לפי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 201 "מדידה והלימות הון - מבוא, תחולה וחישוב דרישות", תאגיד בנקאי גדול, שסך נכסי המאזניים על בסיס מאוחד מהווה לפחות 20% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית בישראל, נדרש לעמוד ביחס הון עצמי רוברד 1 מזערי בשיעור של 10% וביחס הון כולל מזערי בשיעור של 13.5%, וזאת החל מיום 1 בינואר 2017. דרישה זו חלה על לאומי. כמו כן, על פי תיקון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 "מגבלות למתן הלוואות לדיר", התאגיד הבנקאי נדרש להגדיל את יעד הון עצמי רוברד 1 ואת יעד ההון הכולל בשיעור המבטא 1% מיתרת הלוואות לדיר. השפעת דרישה זו לתקופת הדיווח עומדת על כ-0.26% ביחס ההון. לאור זאת, דרישות ההון המינימליות שחלות על הבנק ליום 31 במרס 2019 הינן 10.26% ליחס הון עצמי רוברד 1 ו-13.76% ליחס ההון הכולל.

תכנון ההון ויעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי הבנק

תכנון ההון בקבוצת לאומי משקף ראייה צופה פני עתיד של תיאבון ופרופיל הסיכון, האסטרטגיה העסקית והלימות ההון הנדרשת כתוצאה מכך. תכנון ההון מאושר על ידי ההנהלה ודירקטוריון הבנק ולוקח בחשבון את הצמיחה בפעילות של מרכזי הרווח השונים בקבוצה וגורמים נוספים המשפיעים על עמידת הבנק בדרישות ההון, כגון: תחזיות רווח, שינויים ברווח כולל אחר, התאמות פיקוחיות, השפעת הוראות מעבר ושיעור הגידול בנכסי הסיכון. תחזית יחסי ההון נבחרת גם תחת מבחני רגישות ותרחישי קיצון שונים.

מדיניות הקבוצה שאושרה על ידי הדירקטוריון הינה להחזיק רמת הלימות הון הגבוהה מהסף המזערי שיוגדר מעת לעת על ידי בנק ישראל ואשר לא תפחת משיעור ההון הנדרש לכיסוי הסיכונים כפי שהם מוערכים בתהליך ה-ICAAP. בנוסף, הוגדרו יעדי הון לעת אירוע תרחיש קיצון.

במסגרת הליך הסקירה הפיקוחי, הנחה הפיקוח על הבנקים על קביעת יעדי הון פנימיים אשר יהלמו את פרופיל הסיכון של הבנק. בהמשך לכך, דירקטוריון הבנק אישר להגדיל את יעד ההון העצמי רוברד 1 הפנימי של הבנק באופן שמיים 31 בדצמבר 2017 יעמוד על 10.5%.

התאמות להון עצמי רוברד 1

מדידת ההתחייבות בגין זכויות עובדים

התקינה בדבר זכויות עובדים אשר יושמה לראשונה בינואר 2015, הינה גורם המשפיע באופן מהותי על הון עצמי רוברד 1 של לאומי, בעיקר בשל העובדה שמדידת ההתחייבות הינה בהתאם לריביות שוק שהינן ברמות נמוכות היסטוריות, וכן בשל התנודתיות הרבה שמדידה מעין זו יוצרת בהון הפיקוחי של הבנק.

ביולי 2016 קיבל הבנק אישור פרטני מאת בנק ישראל לעניין אופן חישוב ריבית ההיוון שתשמש לחישוב ההתחייבות לזכויות עובדים לצורך מדידת ההון הפיקוחי. בהתאם לאישור, ריבית ההיוון מחושבת על פי ממוצע נע של תשואות השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח. השינוי מיושם החל מהדוחות הכספיים לתקופה שהסתיימה ביום 30 ביוני 2016 ועד לדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2020 (כולל). שינוי השיטה מתן באופן משמעותי את התנודתיות בהון הפיקוחי של הבנק הנובעת משינויים בריבית להיוון.

למידע נוסף בנוגע למתודולוגית ההיוון ראה פרק מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

הקלה בגין תכניות התייעלות תפעולית

בינואר 2016 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל". על פי מכתב זה, תאגיד בנקאי שיעמוד בתנאים שהוגדרו יקבל הקלה לפיה יוכל לפרוס את השפעת התכנית על יחסי ההון ויחס המינוף על פני חמש שנים בקו ישר.

ביוני 2016 אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות שעלותה הסתכמה בכ-438 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 31 במרס 2019 מיוחסים להון הפיקוחי 55% מעלויות תכנית זו.

ביוני 2017 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב נוסף בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל - התייעלות בתחום הנדל"ן". המכתב האריך את תוקף ההקלה בגין התייעלות בכח אדם עד לסוף יוני 2018.

ביולי 2017 אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות נוספת שעלותה הסתכמה בכ-204 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 31 במרס 2019 מיוחסים להון הפיקוחי 35% מעלויות תכנית זו.

בספטמבר 2018 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב על הארכת תוקף שני המכתבים בשנה וחצי נוספות, עד ליום 31 בדצמבר 2019, במטרה לאפשר יישום של תכניות התייעלות נוספות.

שינויים רגולטוריים ונוספים במדידת דרישות ההון

התפתחויות בהוראות ועדת באזל לפיקוח על הבנקים בנוגע למדידת הלימות ההון

במהלך חודש דצמבר 2017 סיימה ועדת באזל לפיקוח על הבנקים את עבודתה לעדכון המסגרת הכוללת להלימות ההון. במסגרת העדכונים, אשר לעתים מקבלים את המונח "באזל 4", נקבעו עדכונים משמעותיים בנוגע לאופן החישוב של נכסי סיכון שבגינם נדרש לחשב את דרישות ההון בנדבך הראשון. בין היתר, נקבעו שינויים באופן החישוב של דרישות ההון על פי הגישה הסטנדרטית לסיכון אשראי, נקבעה גישה סטנדרטית אחידה לגבי הסיכון התפעולי וכן נקבעו שינויים במסגרת מדידת סיכויי השוק. על פי הוראות ועדת באזל, שינויים אלה אמורים להיכנס לתוקף באופן מדורג החל מה-1 בינואר 2022 ועד 1 בינואר 2027. בשלב זה, לא ידוע באיזה אופן ומתי יאומצו הוראות אלה על ידי הפיקוח על הבנקים בישראל.

חוזר לתיקון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 203 בנושא מדידה והלימות הון - הגישה הסטנדרטית - סיכון אשראי והוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313 בנושא מגבלות על חבות לווה וקבוצת לווים

ביום 13 בנובמבר 2018 פרסם בנק ישראל חוזר לתיקון הוראות ניהול בנקאי תקין 203 ו-313. על פי החוזר, מקדם ההמרה לאשראי על ערבויות להבטחת השקעות של רוכשי דירות שניתנו על פי חוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות), התשל"ה-1974, יעמוד על 30% חלף 50%, אם הדירה טרם נמסרה למשתכן. השפעת יישום החוזר הינה שיפור של כ-0.1% ביחס הון עצמי רוברד 1.

חוזרים לתיקון הוראות ניהול בנקאי תקין בעקבות החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (חוק שטרם)

במהלך חודש יולי 2018 פרסם בנק ישראל חוזרים לתיקון הוראות ניהול בנקאי תקין, שמטרתם להקל על חברות כרטיסי האשראי ביום שלאחר היפרדותן מהבנקים. בין היתר, תיקון בהקשר לכך שבנקים ישקלו אשראי שניתן לחברות כרטיסי אשראי באופן דומה לאשראי שניתן לבנקים, גם לאחר הפרדתן מהתאגיד הבנקאי כחלק מיישום "חוק שטרם". כלומר, משקל הסיכון של חברת כרטיסי אשראי יהיה נחות בדרגה אחת ממשקל הסיכון הנגזר מדיורג מדינת ישראל ובנוסף חוב שתקופת פירעונו המקורי הינו שלושה חודשים או פחות ישוקלל במשקל סיכון של 20%.

חוזר לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 332 בנושא רכישה עצמית על ידי תאגידים בנקאיים

ביום 28 בפברואר 2019 פרסם בנק ישראל חוזר לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 332 בנושא רכישה עצמית על ידי תאגידים בנקאיים. העדכון מבטל את האיסור על רכישה עצמית ומאפשר לתאגידים בנקאיים לבצע רכישה של מניותיהם בכפוף לתנאים מסוימים. בנוסף, עודכנו המגבלות על מתן מימון בביטחון ניירות ערך שהונפקו על ידי התאגיד הבנקאי.

מכירת חברת לאומי קארד בע"מ

בהתאם להוראות החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה) התשע"ז-2017, ביום 25 בפברואר 2019 הושלמה העסקה למכירת החזקות הבנק בחברת לאומי קארד בע"מ.

למידע בנוגע להסכם המכירה האמור ראה פרק חברות מוחזקות עיקריות - לאומי קארד בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

להלן ניתוח רגישות לגורמים העיקריים המשפיעים על הלימות ההון של קבוצת לאומי:

- שינוי היקף נכסי סיכון - נכסי הסיכון של לאומי מסתכמים לסוף מרס 2019 בכ-312.7 מיליארד ש"ח. כל גידול של 1% בנכסי הסיכון (כ-3.1 מיליארד ש"ח) יקטין את יחס הון עצמי רוברד 1 ב-0.12% ואת יחס ההון הכולל ב-0.15%.
- רווח שייצבר או שינוי בקרן ההון - הון עצמי רוברד 1 של לאומי לסוף מרס 2019 מסתכם בכ-36.4 מיליארד ש"ח. ההון הכולל מסתכם בכ-47.1 מיליארד ש"ח. כל צבירת רווח נקי ו/או תנועה חיובית בקרן ההון בהיקף של 1 מיליארד ש"ח, תשפר את יחס הון עצמי רוברד 1 ואת יחס ההון הכולל ב-0.32%.
- התחייבויות בדבר זכויות עובדים - ההתחייבות האקטוארית לעובדים מהונת על פי ממוצע נע של שמונה רבעונים של תשואות השוק המושפעות מעקום אג"ח ממשלת ישראל ומרווח אג"ח קונצרני AA בארה"ב. שינוי של 0.1% לאורך עקום הריבית להיוון, בהנחה שהעקום עולה ויורד בצורה אחידה, משמעותה השפעה מצטברת של 0.07% ביחס הון עצמי רוברד 1 וביחס ההון הכולל. מזה על פי חישוב ממוצע נע לשמונה רבעונים, השפעה של כ-0.01% ביחס הון עצמי רוברד 1 וביחס ההון הכולל, לרבעון השוטף.

המידע הנ"ל לגבי הלימות ההון וניהולה מתייחס לפעולות עתידיות של הבנק, והוא בגדר "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה ראה פרק מידע צופה פני עתיד.

מדיניות חלוקת דיבידנד

ביום 20 בנובמבר 2017 אישר דירקטוריון הבנק מדיניות חלוקת דיבידנד, לפיה מדי רבעון יחולק דיבידנד בגובה של עד 40% מהרווח הנקי של הבנק בהתאם לדוחות הכספיים של הבנק לרבעון שחלף. בכפוף, בין היתר, לכך שהבנק יעמוד ביעדי הלימות ההון שלו, גם לאחר חלוקת הדיבידנד.

ביום 6 במרס 2019 אישר דירקטוריון הבנק שינוי במדיניות חלוקת הדיבידנד לפיו מדי רבעון יחולק דיבידנד בגובה של עד 50% מהרווח הנקי של הבנק, בהתאם לדוחות הכספיים של הבנק לרבעון שחלף. זאת, בכפוף, בין היתר, לכך שהבנק יעמוד ביעדי הלימות ההון שלו, גם לאחר חלוקת הדיבידנד. חלוקת הדיבידנד בפועל כפופה להחלטות פרטניות של הדירקטוריון בטרם כל חלוקה, ובכפוף להוראות הדין שחלות על חלוקת דיבידנד ובכלל זה הוראות חוק החברות והוראות בנק ישראל.

ביום 26 במאי 2019, אישר הדירקטוריון בגין הרבעון הראשון של שנת 2019 דיבידנד בגובה של 40% מהרווח הנקי של הרבעון. סכום הדיבידנד שאושר הסתכם לסך של כ-437 מיליון ש"ח, המהווה 29.23 אג' לכל מניה בת 1 ש"ח ע.נ. הדירקטוריון קבע את יום 10 ביוני 2019 כיום הקובע לעניין תשלום דיבידנד ואת יום 23 ביוני 2019 כיום התשלום. סכום הדיבידנד הסופי למניה כפוף לשינויים עקב רכישה עצמית של מניות הבנק (ראה בהמשך פירוט לגבי התכנית).

פרטים בדבר דיבידנד ששולם

מועד ההכרזה	מועד תשלום	דיבידנד למניה	דיבידנד ששולם במזומן
		באגורות	במיליוני ש"ח
25 במאי 2017	22 ביוני 2017	8.17	124
15 באוגוסט 2017	11 בספטמבר 2017	11.50	175
21 בנובמבר 2017	21 בדצמבר 2017	21.51	328
6 במרס 2018	28 במרס 2018	22.41	342
24 במאי 2018	19 ביוני 2018	19.18	292
14 באוגוסט 2018	6 בספטמבר 2018	23.96	361
12 בנובמבר 2018	10 בדצמבר 2018	25.08	375
6 במרס 2019	3 באפריל 2019	18.40	275

תכנית לרכישה עצמית של מניות הבנק

ביום 26 במאי 2019 אישר דירקטוריון הבנק תכנית לרכישה עצמית של מניות הבנק בהיקף שלא יעלה על 700 מיליון ש"ח, החל מיום 28 במאי 2019 ועד ליום 27 במאי 2020. תכנית הרכישה תבוצע במסגרת המסחר בבורסה ו/או בעסקאות מחוץ לבורסה, באמצעות חבר בורסה חיצוני ובלתי תלוי שיפעל על פי ייפוי כוח בלתי חוזר, בהתאם למנגנון הגנת נמל מבטחים שפרסמה רשות ניירות ערך. תכנית הרכישה תבוצע בשני שלבים נפרדים, שכל אחד מהם יהיה בלתי הדיר, בהתאם לתנאי מנגנון נמל מבטחים (להלן: "שלב א'" ו-"שלב ב'"). ביצוע שלב א' יחל ביום 28 במאי 2019, ויסתיים במוקדם מבין (א) יום 2 באוגוסט 2019; או (ב) השלמת רכישת מניות הבנק בהיקף של 350 מיליון ש"ח. לאחר סיום שלב א', אם יחליט הבנק לבצע את שלב ב', ייתן הבנק לחבר הבורסה הוראה בלתי הדירה להתחיל בביצוע שלב ב' יום מסחר אחד לאחר פרסום הדוח הכספי הראשון שלאחר מועד קבלת החלטה בדבר ביצוע שלב ב'. במקרה כזה, יסתיים שלב ב' במוקדם מבין: (א) יום 27 במאי 2020; או (ב) השלמת רכישת מניות הבנק בהיקף של 700 מיליון ש"ח, בניכוי סך הרכישות שבוצעו בפועל במסגרת שלב א'. אם לאחר סיום שלב א' תתקבל החלטה שלא לבצע את שלב ב', יפרסם על כך הבנק דיווח מיידי.

אישור הפיקוח על הבנקים לביצוע תכנית הרכישה, כנדרש בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 332, התקבל ביום 19 במאי 2019, בכפוף לעמידה במגבלות וביעדי ההון, ובכלל זאת התנאי לפיו התכנית תופסק לאלתר אם במהלך תקופת התכנית יתברר כי על פי הדוחות הכספיים האחרונים שפורסמו הבנק אינו עומד ביחס הון עצמי רוברד 1 של 10.9% לפחות.

חלק 4 - יחס המינוף

יחס המינוף מחושב באחוזים ומוגדר כמדידת ההון הרגולטורי מחולק במדידת החשיפה. ההון הרגולטורי לצורך מדידת יחס המינוף הוא הון רובד 1 כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202, תוך התחשבות בהסדרי המעבר שנקבעו. מדידת החשיפה של תאגיד בנקאי היא סכום החשיפות המאזניות, החשיפות לנגזרים, החשיפות לעסקאות מימון ניירות ערך ופריטים חוץ מאזניים. יחס המינוף הינו מדד משלים ליחס ההון ומהווה מגבלה נוספת על רמת המינוף של המגזר הבנקאי.

יחס המינוף עשוי להיות מושפע מהשינויים בהון הרגולטורי של הבנק. בין היתר, בחישוב יחס המינוף הובאה בחשבון השפעה של יישום תכנית ההתייעלות והתאמות מיישום ריבית ההיוון המחושבת על פני ממוצע נע של תשואת השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח, בקשר להתחייבויות אקטואריות מסוימות.

השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (LR1)

	31 בדצמבר		31 במרס	
	2018	2018	2019	
	במיליוני ש"ח			
1	460,657	450,536	456,198	סך הנכסים בהתאם לדוחות הכספיים המאוחדים
				התאמות בגין:
4	(3,649)	(210)	(56)	מכשירים פיננסיים נגזרים
6	39,690	45,577	38,712	פריטים חוץ מאזניים
7	2,591	2,522	2,529	אחרות
8	499,289	498,425	497,383	חשיפה לצורך יחס המינוף

יחס המינוף (LR2)

	31 במרס		31 בדצמבר
	2018	2018	2018
	במיליוני ש"ח		
פריט			
חשיפות מאזניות			
1	446,836	438,003	446,644
	נכסים במאזן (למעט נגזרים ועסקאות מימון ניירות ערך, אך לרבות ביטחונות)		
2	(314)	(371)	(232)
	סכומים בגין נכסים שנוכו בקביעת הון רובד 1		
3	446,522	437,632	446,412
	סך חשיפות מאזניות (למעט בגין נגזרים ועסקאות מימון ניירות ערך)		
חשיפות בגין נגזרים			
4	1,841	1,602	1,418
	עלות השחלוף הקשורה לכל העסקאות בגין נגזרים		
5	11,181	11,322	9,518
	סכומי תוספות בגין חשיפה פוטנציאלית עתידית הקשורה לכל העסקאות בגין נגזרים		
7	(3,921)	(1,331)	(1,584)
	ניכויים של נכסי חייבים בגין בטחון משתנה במזמן שניתן בעסקאות בנגזרים		
11	9,101	11,593	9,352
	סך חשיפות בגין נגזרים		
חשיפות בגין עסקאות מימון ניירות ערך			
12	1,366	1,213	1,285
	נכסים ברוטו בגין עסקאות מימון ניירות ערך (ללא קיזוזים), לאחר התאמות בגין עסקאות שמוטפלות כמכירה חשבונאית		
15	2,610	2,410	1,622
	חשיפות בגין עסקאות כסוכן		
16	3,976	3,623	2,907
	סך חשיפות בגין עסקאות מימון ניירות ערך		
חשיפות חוץ מאזניות אחרות			
17	128,327	125,626	118,914
	חשיפה חוץ מאזנית בערך נקוב ברוטו		
18	(88,637)	(80,049)	(80,203)
	התאמות בגין המרה לסכומים שווי ערך אשראי		
19	39,690	45,577	38,712
	פריטים חוץ מאזניים		
הון וסך החשיפות			
20	35,190	34,316	36,424
	הון רובד 1 ^(א)		
21	499,289	498,425	497,383
	סך החשיפות ^(א)		
יחס מינוף			
22	7.05%	6.89%	7.32%
	יחס המינוף בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 218		

(א) נתונים אלה כוללים התאמות בגין תכניות ההתייעלות שנקבעו לפי מכתב המפקחת על הבנקים מיום 12 בינואר 2016 בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל". בהתאם למכתב כאמור, ההקלות שניתנו לצרכי יחסי הלימות ההון ויחס המינוף בגין תכניות ההתייעלות שאושרו על ידי הדירקטוריון ביוני 2016 וביולי 2017, פוחתות בהדרגה עד ליום 30 ביוני 2021 ויום 30 ביוני 2022 בהתאמה. ההשפעה של ההקלה בגין תכניות ההתייעלות על יחס המינוף הסתכמה בכ-0.07% ליום 31 במרס 2019 (0.13% ליום 31 במרס 2018 ו-0.1% ליום 31 בדצמבר 2018). לפריטים נוספים על השפעת הוראות המעבר וההתאמות בגין תכניות ההתייעלות ראה "הקלה בגין תכניות התייעלות תפעולית" בחלק 3 בדוח זה.

כמו כן, בחישוב יחס המינוף הובאו בחשבון התאמות מיישום ריבית ההיוון המחושבת על פני ממוצע נע של תשואת השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח, בקשר להתחייבויות אקטואריות מסוימות.

חלק 5 - סיכון אשראי

אשראי הינו פעילות ליבה מרכזית של הבנק והקבוצה, המתקיימת באופן מבוזר במספר קווי עסקים.

סיכון האשראי הינו סיכון של הבנק להפסד כתוצאה מהאפשרות שצד נגדי לא יעמוד בהתחייבויותיו כלפי התאגיד הבנקאי כפי שסוכמו.

פעילויות היוצרות סיכון אשראי כוללות סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות: אשראי לציבור, אשראי לבנקים, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים, השקעות באגרות חוב.

הבנק מיישם מדיניות כוללת לניהול סיכון האשראי בהתאם לנדרש בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 בנושא ניהול סיכון אשראי ובהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 314 בנושא הערכה נאותה של סיכונים אשראי ומדידה נאותה של חובות, ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדירקטוריון. כמו כן, הבנק מקפיד על ניהול הסיכון בהתאם להנחיות ודרישות נוספות שנכללות בהוראות הפיקוח על הבנקים תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

במסגרת ניהול סיכונים אשראי מנטר הבנק את איכות תיק האשראי, לרבות נאותות כוללת של הפרשה להפסדי אשראי לכיסוי ההפסדים הגלומים בתיק האשראי, ריכוזיות תיק האשראי ופעילות לפי מוצרים עיקריים, כגון: אשראי לענף בינוי ונדל"ן, הלוואות לדיר, אשראי לאנשים פרטיים ואשראי ממונף.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים במבנה הממשל התאגידי, במדיניות ובמסגרת ניהול סיכון האשראי.

למידע נוסף אודות סיכון האשראי ראה חלק 5 בדוח על הסיכונים לשנת 2018.

איכות האשראי של חשיפות אשראי (CR1)

	א	ב	ג	ד
31 במרס 2019				
יתרות ברוטו ^(א)				
	פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	אחרים	הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך	יתרות נטו (א+ב+ג)
במיליוני ש"ח				
1	3,404	288,218	(3,310)	288,312
2	7	58,731	-	58,738
3	222	116,338	(420)	116,140
4	3,633	463,287	(3,730)	463,190
	חובות, למעט אגרות חוב			
	אגרות חוב			
	חשיפות חוץ מאזניות			
	סך הכל			

	א	ב	ג	ד
31 במרס 2018				
יתרות ברוטו ^(א)				
	פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	אחרים	הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך	יתרות נטו (א+ב+ג)
במיליוני ש"ח				
1	4,017	284,287	(3,354)	284,950
2	7	62,459	(4)	62,462
3	236	124,674	(472)	124,438
4	4,260	471,420	(3,830)	471,850
	חובות, למעט אגרות חוב			
	אגרות חוב			
	חשיפות חוץ מאזניות			
	סך הכל			

	א	ב	ג	ד
31 בדצמבר 2018				
יתרות ברוטו ^(א)				
	פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	אחרים	הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך	יתרות נטו (א+ב+ג)
במיליוני ש"ח				
1	3,850	294,649	(3,523)	294,976
2	8	53,234	(19)	53,223
3	226	127,442	(477)	127,191
4	4,084	475,325	(4,019)	475,390
	חובות, למעט אגרות חוב			
	אגרות חוב			
	חשיפות חוץ מאזניות			
	סך הכל			

(א) בהתאם לערכים החשבונאיים המדווחים בדוחות הכספיים, של פריטים מאזניים וחוז' מאזניים היוצרים חשיפה לסיכון אשראי לפי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 203.

שיטות להפחתת סיכון אשראי - סקירה (CR3)

	א	1א	2א	ב	ג	ד	ה
31 במרס 2019							
לא מובטחים מובטחים ^(א)							
	סך הכל יתרה מאזנית ^(א)	סך הכל יתרה מאזנית ^(א)	מזה: סכום מובטחי ^(ב)	מזה: על ידי ביטחון יתרה מאזנית ^(א)	מזה: סכום מובטחי ^(ב)	מזה: על ידי ערבויות פיננסיות יתרה מאזנית ^(א)	מזה: סכום מובטחי ^(ב)
במיליוני ש"ח							
1	263,743	24,569	8,960	20,518	6,482	4,051	2,478
2	50,013	8,725	8,725	-	-	8,725	8,725
3	313,756	33,294	17,685	20,518	6,482	12,776	11,203
4	3,096	315	128	245	76	70	53

	א	1א	2א	ב	ג	ד	ה
31 במרס 2018							
לא מובטחים מובטחים ^(א)							
	סך הכל יתרה מאזנית ^(א)	סך הכל יתרה מאזנית ^(א)	מזה: סכום מובטחי ^(ב)	מזה: על ידי ביטחון יתרה מאזנית ^(א)	מזה: סכום מובטחי ^(ב)	מזה: על ידי ערבויות פיננסיות יתרה מאזנית ^(א)	מזה: סכום מובטחי ^(ב)
במיליוני ש"ח							
1	260,606	24,344	8,840	21,297	6,754	3,047	2,086
2	55,953	6,509	6,509	-	-	6,509	6,509
3	316,559	30,853	15,349	21,297	6,754	9,556	8,595
4	3,978	46	9	44	8	3	-

	א	1א	2א	ב	ג	ד	ה
31 בדצמבר 2018							
לא מובטחים מובטחים ^(א)							
	סך הכל יתרה מאזנית ^(א)	סך הכל יתרה מאזנית ^(א)	מזה: סכום מובטחי ^(ב)	מזה: על ידי ביטחון יתרה מאזנית ^(א)	מזה: סכום מובטחי ^(ב)	מזה: על ידי ערבויות פיננסיות יתרה מאזנית ^(א)	מזה: סכום מובטחי ^(ב)
במיליוני ש"ח							
1	272,210	22,766	8,973	18,950	6,382	3,816	2,591
2	45,280	7,943	7,943	-	-	7,943	7,943
3	317,490	30,709	16,916	18,950	6,382	11,759	10,534
4	3,682	176	129	130	88	46	41

(א) יתרה מאזנית בהתאם לערכים החשבונאיים המדווחים בדוחות הכספיים ולאחר הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך בעלות אופי אחר מזמני.
 (ב) יתרה מאזנית של החלק מסכום החובות שמובטח בביטחון, ערבות או נגזר אשראי, לאחר התחשבות במקדמי ביטחון.
 (ג) יתרה מאזנית של החובות כאמור, לאחר הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך בעלות אופי אחר מזמני, שמובטחים באופן חלקי או מלא, ללא קשר לחלק הספציפי שהובטח בחשיפה המקורית.

הגישה הסטנדרטית - חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון (א)ג (CR5)

	א	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	יג
	31 במרס 2019								
	במיליוני ש"ח								
סוגי נכסים / משקל סיכון	0%	10%	20%	35%	50%	60%	75%	100%	150%
סה"כ סכום חשיפות אשראי (אחרי CCF ואחרי CRM)									
1 ריבנויות, הבנקים המרכזיים שלהן ורשות מוניטרית ארצית	108,786	-	6,676	-	995	-	162	-	116,619
2 ישויות סקטור ציבורי (PSE) שאינן ממשלה מרכזית	1,910	-	5,182	-	5,242	-	4	-	12,338
3 בנקים, לרבות בנקים רב צדדיים (MDB) לפיתוח	2,692	-	14,228	-	2,560	-	505	-	19,985
4 חברות ניירות ערך	-	-	1,098	-	-	-	-	-	1,098
5 תאגידים	-	-	7,297	-	655	-	99,092	335	107,379
6 חשיפות קמעונאיות ליחידים	-	-	-	-	-	-	38,699	-	38,699
7 הלוואות לעסקים קטנים	-	-	-	-	-	-	16,323	-	16,323
8 בביטחון נכס למגורים	-	-	-	-	18,342	4,396	27,416	2,264	80,832
9 בביטחון נדל"ן מסחרי	-	-	-	-	-	-	55,258	-	55,258
10 הלוואות בפיגור	-	-	-	-	-	-	967	1,884	2,851
11 נכסים אחרים	2,524	-	-	-	-	-	8,898	674	12,096
11א מזה: בגין מניות	-	-	-	-	-	-	3,731	674	4,405
12 סך הכל	115,912	-	34,481	-	28,414	4,396	82,438	167,150	463,478

	א	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	יג
	31 במרס 2018								
	במיליוני ש"ח								
סוגי נכסים / משקל סיכון	0%	10%	20%	35%	50%	60%	75%	100%	150%
סה"כ סכום חשיפות אשראי (אחרי CCF ואחרי CRM)									
1 ריבנויות, הבנקים המרכזיים שלהן ורשות מוניטרית ארצית	110,531	-	6,175	-	423	-	488	-	117,617
2 ישויות סקטור ציבורי (PSE) שאינן ממשלה מרכזית	1,607	-	3,757	-	5,511	-	8	-	10,883
3 בנקים, לרבות בנקים רב צדדיים (MDB) לפיתוח	2,737	-	11,423	-	885	-	508	-	15,553
4 חברות ניירות ערך	-	-	778	-	-	-	-	-	778
5 תאגידים	-	-	11,182	-	1,866	-	91,439	215	104,702
6 חשיפות קמעונאיות ליחידים	-	-	-	-	-	-	46,883	-	46,883
7 הלוואות לעסקים קטנים	-	-	-	-	-	-	17,653	-	17,653
8 בביטחון נכס למגורים	-	-	-	-	16,075	28,750	30,370	2,215	77,410
9 בביטחון נדל"ן מסחרי	-	-	-	-	-	-	55,827	-	55,827
10 הלוואות בפיגור	-	-	-	-	-	-	863	1,544	2,407
11 נכסים אחרים	3,539	-	-	-	-	-	9,348	583	13,470
11א מזה: בגין מניות	-	-	-	-	-	-	3,622	583	4,205
12 סך הכל	118,414	-	33,315	-	28,750	24,760	94,906	160,696	463,183

(א) היתרות בגילוי כוללות יתרות חוב מאזניות וחוב מאזניות המשקפות סיכון אשראי, זאת למעט סכומי מיסים נדחים והשקעות בתאגידים פיננסיים מתחת לספי הניכוי (הכפופים למשקל סיכון 250%), חשיפות בגין סיכון אשראי צד נגדי (הנכללות בחלק 5א בדוח זה) ואיגוחים.
 (ב) היתרות משקפות את סכומי החשיפה הפיקוחיים, בניכוי הפרשות ומחיקות, לאחר מקדמי המרה לאשראי ולאחר שיטות להפחתת סיכון אשראי.

	א	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	יג
	31 בדצמבר 2018								
	סוגי נכסים / משקל סיכון								
	0%	10%	20%	35%	50%	60%	75%	100%	150%
	במיליוני ש"ח								
1	106,375	-	6,656	-	646	-	192	-	113,869
2	1,961	-	5,216	-	5,172	-	4	-	12,353
3	2,417	-	15,024	-	1,035	-	453	-	18,929
4	-	-	2,408	-	-	-	-	-	2,408
5	-	-	7,295	-	751	-	98,733	319	107,098
6	-	-	-	-	-	-	46,157	-	46,157
7	-	-	-	-	-	-	17,240	-	17,240
8	-	-	-	28,493	17,874	3,398	28,132	2,247	80,144
9	-	-	-	-	-	-	53,100	-	53,100
10	-	-	-	-	-	-	1,172	2,091	3,263
11	2,597	-	-	-	-	-	8,844	639	12,080
11א	-	-	-	-	-	-	3,897	639	4,536
12	113,350	-	36,599	28,493	25,478	3,398	91,529	164,745	466,641

מידע נוסף על סיכון אשראי

הפעילות ומגבלות הסיכון בענף הבינוי והנדל"ן

ענף הבינוי והנדל"ן הינו תחום הפעילות שבו לבנק חשיפת האשראי הגדולה ביותר מבין ענפי המשק העסקיים. בדומה ליתר ענפי המשק, מוגדרים במדיניות האשראי מתודולוגיות ופרמטרים פנימיים למימון עסקאות בכל אחד מענפי המשנה של תחום הנדל"ן.

האשראי לענף הנדל"ן תואם את תיאבון הסיכון של הבנק לאור רמת הסיכון והתמחור ההולם. בשל כך ומתוך רצון להמשיך ולהיות דומיננטיים במימון ענף הנדל"ן הבנק פועל לניצול מיטבי ואפקטיבי של המגבלות הפנימיות והרגולטוריות בנושא.

המעקב אחר תיק האשראי בתחום הנדל"ן מבוצע באופן הדוק תוך ניטור המגמות בנתונים המאקרו כלכליים במשק וניטור התפתחות מאפייני הסיכון של סגמנט זה בבנק.

בנוסף, מנותח הסיכון לתחום הנדל"ן במסגרת תרחיש קיצון מרכזי שהבנק בוחן, כאשר הפסדי האשראי מפולחים לפי ענפי המשנה ובבחינים אל מול הערכת הסיכון ותיאבון הסיכון.

בנוסף למגבלה הרגולטורית ובמטרה לנהל באופן אפקטיבי את התמהיל הפנימי של סיכון האשראי, מקפיד הבנק על פיזור בין איזורים גיאוגרפיים שבהם מוקמים הפרויקטים בהתאם לביקושים, ובין ענפי המשנה השונים.

בהמשך לפוליסות דומות שנרכשו בעבר, נרכשה בשנת 2018 פוליסת ביטוח לתיק ערבויות מכוח חוק מכר (דירות) ולהתחייבות להוצאת ערבות ממבטחי משנה בינלאומיים, בעלי דירוג אשראי בינלאומי גבוה. פוליסת הביטוח מבטיחה את הבנק למקרה בו יידרש לשלם בשל חילוט הערבויות, והכל על פי תנאי הפוליסה. רכישת הביטוח מאפשרת להפחית את ההון המרותק בגין סיכון האשראי הנובע מהנפקת הערבויות תוך שימוש בפוליסה "כמפחיתת סיכון אשראי" (ההפחתה הינה בהתאם לדירוג מבטחי המשנה). הביטוח הינו בגין פרויקטים שיחלו עד ליום 31 בדצמבר 2019.

נכון ליום 31 במרס 2019 הבנק עומד במגבלה הרגולטורית ובמגבלות הפנימיות, שהינן בהלימה להערכת הבנק את הסיכון בענפי המשנה השונים.

התפתחות החבויות לענף בינוי ונדל"ן (בישראל ובחו"ל)

	31 בדצמבר		31 במרס		
	שינוי בהשוואה לסוף שנה קודמת	2018	2018	2019	
	במיליוני ש"ח				במיליוני ש"ח
סיכון אשראי מאזני	1.7	1,008	59,954	55,816	60,962
ערבויות לרוכשי דירות ^(א)	2.7	124	4,655	8,107	4,779
סיכון אשראי חוץ מאזני אחר ^(א)	1.9	507	27,192	29,505	27,699
סך הכל סיכון אשראי כולל	1.8	1,639	91,801	93,428	93,440

(א) במונחי סיכון אשראי.

לפירוט נוסף בגין סגמנט זה ראה פרק סיכוני אשראי בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2018.

סיכונים בתיק הלוואות לדיור

ההתפתחויות שחלו במשק בשנים האחרונות (סביבת ריבית נמוכה, ביצועי מחיר למשתכן ויציבות ברמה גבוהה של מחירי הדיור) הביאו לגידול משמעותי בהיקף האשראי לדיור בישראל. תיק הלוואות לדיור מנוטר באופן שוטף תוך ניתוח המגמות במאפייני ובמוקדי הסיכון. בכלל זה מבוצע מעקב אחר התפלגות האשראי לפי בסיסי הצמדה, ריבית ושיעור מימון.

התפתחות יתרת האשראי לדיור נטו בישראל

	שינוי בהשוואה לסוף שנה קודמת		יתרת תיק האשראי	
	במיליוני ש"ח	ב-%		
31 בדצמבר 2017	77,005	(1.5)		
31 בדצמבר 2018	79,944	3.8		
31 במרס 2019	80,447	0.6		

בשנת 2018 חל גידול בהיקף האשראי לדיור הנובע מגידול בכמות הלוואות המועמדות ומסיום שיתוף העמדות אשראי עם גוף מוסדי. המגמה נמשכה גם ברבעון ראשון 2019 עם גידול קל בהיקף האשראי.

במסגרת הניטור אחר מוקדי הסיכון בתיק הלוואות לדיור נערך מעקב גם על מאפייני התיק ומאפייני האשראי החדש, וביניהם על התפלגות האשראי החדש לפי שיעורי מימון ויחס החזר (שיעור מימון הינו היחס בין סך האשראי שאושר ללווה, אף אם טרם הועמד כולו או חלקו בפועל, לבין שווי הנכס המשועבד בעת העמדת מסגרת האשראי. יחס החזר הינו היחס בין סך ההכנסה החודשית הפנויה של הלווה לבין החזר החודשי).

התפתחות ביתרת אשראי חדש שניתן בישראל בשיעור מימון מעל 60%

	2018			2019		
	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	
						שיעור מימון
						באחוזים ^(א)
מעל 60 ועד 70 כולל	18.0	18.0	16.7	17.2	16.9	
מעל 70 ועד 80 כולל	16.0	13.0	16.6	16.1	16.5	
מעל 80	0.09	0.20	0.07	0.20	0.20	

(א) מסך האשראי החדש שהעמיד הבנק.

לפירוט נוסף בגין סגמנט זה ראה פרק סיכוני אשראי בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

סיכון אשראי לאנשים פרטיים (ללא הלוואות לדיור)

האשראי הפרטי, אשר יכולת החזר שלו מבוססת בעיקרה על כושר ההשתכרות של משק הבית, מאופיין בפיזור נרחב מאוד של לווים, במגוון של מוצרי אשראי (הלוואות לסוגיהן, עו"ש, כרטיסי אשראי) ובהיקף נמוך (בממוצע) של אשראי ללקוח בודד. פעילות הלקוחות הפרטיים מרוכזת, רובה ככולה, בחטיבה הבנקאית.

במטרה להתמודד עם הגידול בהיקפי האשראי הפרטי ועם מוטת השליטה הרחבה הנדרשת לניהולו, וכן במטרה ליישם ממשל תאגידי נאות, הורחבו וחוזקו בשנים האחרונות מספר פונקציות, הן בחטיבה הבנקאית המהווה קו הגנה ראשון, והן בחטיבה לניהול סיכונים המהווה קו הגנה שני.

מדיניות האשראי הפרטי, אותה מגבשת החטיבה לניהול סיכונים בשיתוף החטיבה הבנקאית, מהווה נדבך מרכזי בהתוויית תיאבון הסיכון ובהכוננת הניהול השוטף של פעילות זאת.

לאור העלייה שחלה בשנים האחרונות ברמת המינוף של משקי הבית בישראל, בנוסף להקפדה על תהליכי החיתום, הניהול והבקרה ברמת הלווה הבודד, הורחב והוגבר גם הניטור השוטף אחר האשראי הפרטי ברמה האגרגטיבית.

הבנק נערך בשנים האחרונות ליישום חוק נתוני אשראי. ב-12 באפריל 2019 החלה לפעול מערכת נתוני אשראי. לפירוט ראה סיכון אסטרטגי בחלק 9 בהמשך הדוח.

לפירוט נוסף בגין סגמנט זה ראה פרק סיכונים אשראי בדוח הדייקטוריון וההנהלה וכן בדוח על הסיכונים לשנת 2018.

קבוצות לווים¹

הקבוצה מקיימת תהליכי מעקב סדורים על מנת לוודא כי היא ממלאת אחר מגבלות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313 בנושא מגבלות על חבות של לווה ושל קבוצת לווים.

ביום 1 באוגוסט 2018 פרסם בנק ישראל תיקון להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313. על פי התיקון, חשיפה של בנק ל"קבוצת לווים חברת כרטיסי אשראי" לא תעלה על 15% מהון התאגיד הבנקאי, וזאת בדומה למגבלה החלה על חשיפה ל"קבוצת לווים בנקאית". הוראה זו תכנס לתוקף באופן מדורג בתוך 3 שנים ממועד ההפרדה של חברת כרטיסי האשראי מהתאגיד הבנקאי.

נכון ליום 31 במרס 2019, הבנק עומד בדרישות ההוראה.

נכון ליום 31 במרס 2019, אין לקבוצה חשיפת אשראי לקבוצת לווים שחבותם עולה על 15% מהון הבנק (כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313).

¹ קבוצת לווים הם כל אלה יחד: הלווה, אדם השולט בו וכל מי שנשלט על ידי אלה, למעט בנקים. כאשר תאגיד נשלט על ידי יותר מאדם אחד יש לכלול בקבוצת לווים אחת את אותם שולטים שהתאגיד הנשלט הוא מהותי עבורם (כגון: מבחינה הונית), לרבות התאגיד הנשלט וכל מי שנשלט על ידם. כאשר תאגיד מוחזק על ידי יותר מאדם אחד, יש לכלול מחזיק שאין לו שליטה, שהתאגיד המוחזק הוא מהותי עבורו (כגון: מבחינה הונית), יחד עם התאגיד המוחזק וכן כל מי שנשלט על ידם בקבוצת לווים אחת. לווים הקשורים באופן שפגיעה ביציבות הפיננסית של אחד מהם עלולה להשליך על היציבות הפיננסית של האחר, או שאותם גורמים עלולים להשליך על היציבות הפיננסית של שניהם.

חלק 5א - סיכון אשראי של צד נגדי

סיכון האשראי בעסקת נגזרים הינו מדד לסכום ההפסד שהבנק עלול לשאת בו אם הצד הנגדי לעסקה לא יעמוד בתנאי העסקה. סיכון זה למועד מסוים מוגדר כסך השווי הנוכחי של העסקה לאותו מועד בתוספת סיכון פוטנציאלי להפסד עתידי. פוטנציאל זה מוערך על פי רמת התנודתיות הצפויה בנכס הבסיס של העסקה ועל פי משך התקופה שנותרה עד למועד השלמת הביטחונות כפי שסוכם עם הצד הנגדי, וכל זאת לאחר ניכוי הסכמי קיזוז הניתנים לאכיפה.

למידע נוסף אודות סיכון אשראי של צד נגדי ראה חלק 5א בדוח על הסיכונים לשנת 2018.

ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)

	א	ב	ה	ו
	31 במרס 2019			
	עלות שחלוף	חשיפה פוטנציאלית עתידית	EAD לאחר CRM	RWA
	במיליוני ש"ח			
1	3,298	9,422	8,357	3,118
3	-	-	1,621	-
6	3,298	9,422	9,978	3,118

	א	ב	ה	ו
	31 במרס 2018			
	עלות שחלוף	חשיפה פוטנציאלית עתידית	EAD לאחר CRM	RWA
	במיליוני ש"ח			
1	5,211	11,038	7,958	3,620
3	-	-	1,417	-
6	5,211	11,038	9,375	3,620

	א	ב	ה	ו
	31 בדצמבר 2018			
	עלות שחלוף	חשיפה פוטנציאלית עתידית	EAD לאחר CRM	RWA
	במיליוני ש"ח			
1	6,254	10,722	8,144	4,228
3	-	-	1,257	-
6	6,254	10,722	9,401	4,228

הקצאת הון בגין התאמת שערך לסיכון אשראי (CVA) (CCR2)

א		ב		א		ב	
31 במרס		31 בדצמבר		2018		2018	
EAD	EAD	EAD	EAD	EAD	EAD	EAD	EAD
לאחר	לאחר	לאחר	לאחר	לאחר	לאחר	לאחר	לאחר
CRM	CRM	CRM	CRM	CRM	CRM	CRM	CRM
RWA	RWA	RWA	RWA	RWA	RWA	RWA	RWA
במיליוני ש"ח							
סך כל התיקים שמחשבים בגינם CVA לפי הגישה הסטנדרטית 3							
8,008	1,256	7,956	1,565	7,857	1,518		

חלק 6 - סיכון שוק

סיכון שוק מוגדר כסיכון להפסד הנובע משינוי בשווי הנכסים וההתחייבויות בשל שינוי ברמת מחירים בשווקים, שינוי בשיעורי ריבית, שער חליפין, אינפלציה ומחירי מניות. החשיפה לסיכונים שוק מתבטאת בתוצאות העסקיות, בשווי ההוגן של הנכסים וההתחייבויות, בהון העצמי ובתזרימי המזומנים.

הבנק פועל בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים בנושא ניהול סיכונים השוק של הקבוצה, לרבות הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 333 בנושא "ניהול סיכון ריבית" ומספר 339 בנושא "ניהול סיכונים שוק". במסגרת יישום הוראות אלה נקבעו עקרונות יסוד לאופן ניהול הסיכונים ובקרתם, ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדירקטוריון, הגדרת אמצעי הבקרה והכלים למדידת הסיכונים ואמצעי הבקרה והפיקוח על סיכונים אלה, תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים במבנה הממשל התאגידי, במדיניות ובמסגרת ניהול סיכון השוק.

למידע נוסף אודות סיכון שוק ראה חלק 6 בדוח על הסיכונים לשנת 2018.

למידע על סיכון ריבית ראה פרק סיכונים שוק בדוח הדירקטוריון וההנהלה וחלק 6א בדוח על הסיכונים לשנת 2018.

למידע על סיכון מניות ראה חלק 6ב בדוח על הסיכונים לשנת 2018.

סיכון שוק בגישה סטנדרטית (MR1)

בטבלה להלן מוצגים נכסי הסיכון בגין החשיפה לסיכונים השוק על פי הגישה הסטנדרטית המכסה רק חלק מהחשיפות לסיכונים שוק.

	א	א	א
	31 בדצמבר	31 במרס	2019
	2018	2018	2019
נכסי סיכון RWA			
במיליוני ש"ח			
מוצרים ישירים			
1	3,397	2,833	4,303
			סיכון שיעור ריבית (כללי וספציפי)
2	18	167	72
			סיכון פוזיציה במניות (כללי וספציפי)
3	1,046	781	380
			סיכון שער חליפין
אופציות			
6	-	388	-
			גישת דלתא-פלוס
7	1,740	79	589
			גישת התרחישים
8	94	95	87
			איגוח
9	6,295	4,343	5,431
			סך הכל

חלק 7 - סיכון נזילות

סיכון הנזילות הוא הסיכון הנוצר בשל אי הוודאות ביחס לאפשרות לגייס מקורות ו/או למימוש נכסים, באופן בלתי צפוי ותוך פרק זמן קצר, מבלי שיגרם הפסד מהותי. מדיניות ניהול סיכון הנזילות מהווה חלק אינטגרלי מהניהול העסקי האסטרטגי של קבוצת לאומי והיא מותאמת לדרישות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 342 בנושא "ניהול סיכון נזילות" ודרישות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221 בנושא "יחס כיסוי הנזילות", המאמצת את המלצות ועדת באזל 3, לחישוב יחס מזערי לנזילות LCR (Liquidity Coverage Ratio), תוך ביצוע התאמות למשק הישראלי.

החל מיום 1 בינואר 2017 יחס כיסוי הנזילות המזערי שהבנק והקבוצה נדרשים לעמוד בו הינו 100%.

למידע נוסף אודות סיכון נזילות ראה חלק 7 בדוח על הסיכונים לשנת 2018.

יחס כיסוי הנזילות - טבלת גילויים עיקריים (LIQ 1)

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום					
31 בדצמבר 2018		31 במרס 2018		31 במרס 2019	
סך ערך	לא	סך ערך	לא	סך ערך	לא
משוקלל	משוקלל	משוקלל	משוקלל	משוקלל	משוקלל
(ממוצע) (א)	(ממוצע) (א)	(ממוצע) (ב)	(ממוצע) (א)	(ממוצע) (ב)	(ממוצע) (א)
במיליוני ש"ח					
112,238		118,229		116,439	סך הנכסים הנזילים באיכות גבוהה (HQLA)
תזרימי מזומנים יוצאים					
12,532	177,557	12,348	173,697	12,592	180,280
פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים					
2,437	48,742	2,321	46,420	2,465	49,148
מזה: פיקדונות יציבים					
8,429	73,288	8,348	71,302	8,393	73,320
פיקדונות פחות יציבים					
1,666	55,527	1,679	55,975	1,734	57,812
פיקדונות לתקופה העולה על 30 יום					
96,374	146,735	98,480	148,472	95,065	144,199
מימון סיטונאי בלתי מובטח					
96,325	146,686	98,444	148,436	94,926	144,060
מזה: פיקדונות שאינם לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים)					
49	49	36	36	139	139
חובות לא מובטחים					
8,017	67,949	8,343	68,491	7,830	61,340
דרישות נזילות נוספות					
2,964	2,964	3,108	3,108	2,916	2,916
מזה: תזרימים יוצאים בגין חשיפה לנגזרים ודרישות ביטחון אחרות					
5,053	64,985	5,235	65,383	4,914	58,424
קווי אשראי ונזילות					
5,935	5,935	5,957	5,957	3,468	3,468
מחויבויות מימון חוזיות אחרות					
1,293	40,603	1,340	41,453	1,304	40,833
מחויבויות מימון מותנות אחרות					
124,151		126,468		120,259	סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים
תזרימי מזומנים נכנסים					
-	1,161	-	1,215	-	690
הלוואות מובטחות (למשל עסקאות מכר חוזר)					
29,182	43,885	27,420	41,183	27,880	42,317
תזרימים נכנסים מחשיפות הנפרעות כסדרן					
2,346	9,647	2,139	8,892	2,443	10,301
תזרימי מזומנים נכנסים אחרים					
31,528	54,693	29,559	51,290	30,323	53,308
סך הכל תזרימי מזומנים נכנסים					
סך ערך מתואם ^(א)					
112,238		118,229		116,439	סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)
92,623		96,909		89,936	סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים נטו
121%		122%		129%	יחס כיסוי הנזילות (%)

(א) ערכים לא משוקללים יחושבו כיתרות בלתי מסולקות העומדות לפירעון או ניתנות לפירעון על ידי המחזיק תוך 30 ימים (לגבי תזרימים נכנסים ותזרימים יוצאים).

(ב) ערכים משוקללים יחושבו לאחר הפעלת מקדמי ביטחון מתאימים או שיעורי תזרים נכנס ויוצא (לגבי תזרימים נכנסים ויוצאים).

(ג) ערכים מתואמים יחושבו לאחר הפעלת (1) מקדמי ביטחון ושיעורי תזרים נכנס ויוצא ו-(2) כל המגבלות הרלוונטיות (כולומר מגבלה על נכסים נזילים באיכות גבוהה ברמה 2 וברמה 2 ומגבלה על תזרימים נכנסים).

(ד) הערכים מחושבים על בסיס ממוצע ברמת הבנק של 75 תצפיות יומיות במהלך הרבעון הראשון 2019 (76 תצפיות במהלך הרבעון הראשון 2018 ו-76 תצפיות במהלך הרבעון הרביעי 2018).

ברבעון הראשון של 2019 יחס כיסוי הנזילות היה גבוה מעל המגבלות הרגולטוריות. היחס עלה בצורה משמעותית ברבעון בעיקר מגידול בהיקף הפיקדונות הקמעונאיים והנפקה של שטר הון.

חלק 8 - סיכון תפעולי

סיכון תפעולי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים ומערכות, או כתוצאה מאירועים חיצוניים.

קבוצת לאומי פועלת במגוון רחב של פעילויות פיננסיות ולפיכך חשופה לסיכונים תפעוליים הכוללים, בין היתר, סיכונים אבטחת מידע וסייבר, סיכונים טכנולוגיים, סיכונים המשכיות עסקית וסיכונים מעילות והונאות.

תפיסת ניהול הסיכון הינה בהלימה לאסטרטגית קבוצת לאומי, מהווה בסיס להגדרת סובלנות הסיכון, לאופן ניהול הסיכון והמשל התאגידי ולקביעת המיקוד והדגשים בתהליכי ניהול הסיכונים התפעוליים, ומאפשרת ניהול סיכונים מושכל וממוקד תוך תעודף משימות ומשאבים.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים במבנה המשל התאגידי, במדיניות ובמסגרת ניהול הסיכון התפעולי.

למידע נוסף אודות הסיכון התפעולי ופירוט מוקדי הסיכון העיקריים בסיכון התפעולי ראה חלק 8 בדוח על הסיכונים לשנת 2018.

חלק 9 - מידע נוסף על סיכונים אחרים

סיכון רגולציה

סיכון רגולציה הינו הסיכון לשינויים בחקיקה וברגולציה העלולים להשפיע על היקף הכנסות וההוצאות של הקבוצה, ההון, תחומי הפעילות של הקבוצה או הסביבה העסקית בה היא פועלת.

קבוצת לאומי פועלת בסביבה רגולטורית מורכבת ורב תחומית. שינויים מהותיים ומתמשכים בתחומי רגולציה מגוונים מחייבים היערכות מתאימה ומתמשכת בפעילות הבנק.

בתקופה האחרונה מושם דגש רב על הוראות שנועדו לעודד כניסת מתחרים חדשים לתחומי הבנקאות המסורתית, תוך הסרת חסמים ומגבלות ומתן עדיפות לאותם מתחרים שיוכלו לבסס את מעמדם, וכן הוראות שנועדו לקדם חדשנות (Innovation) במערכת הפיננסית. בנוסף, מושם דגש על תחרות בין השחקנים הקיימים במערכת. במסגרת זו, ניתן למנות, בין היתר, טיוטות והוראות ספציפיות להמשך יישום הוראות החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל ("שטרומ"), מדיניות חדשה של בנק ישראל לעניין הקמת תאגיד בנקאי, קידום אימוץ ויישום של תקן הבנקאות הפתוחה (OPEN API), שנועד לאפשר שיתוף מידע פיננסי של לקוחות עם צדדים שלישיים, רפורמת נידוד בין בנקים שנועדה להקל על מעבר לקוח מבנק לבנק, עלייתו לאוויר של מאגר נתוני אשראי וכן חקיקה חדשה בתחום התשלומים המתקדמים.

בנוסף, נמשכת מגמת הרגולציה הצרכנית לרבות חקיקה שמטרתה הוזלת עלויות ללקוח. במקביל, מושם דגש על התאמת המוצרים הפיננסיים השונים לצרכי הלקוח, תוך מתן גילוי מירבי, שקיפות והגנות (Conduct).

מגמות נוספות באות לידי ביטוי בהתמודדות עם המעבר לדיגיטציה, למיקור חוץ ולשימוש בשירותי מחשוב ענן במערכת הפיננסית, והטיפול בהגנת הפרטיות והגנת הסייבר. נושאים אלה מצויים על סדר היום בארץ ובעולם, ומשתקפים בכללי ה-GDPR, אשר עוסקים בהגנת הפרטיות וכן בהוראות ספציפיות בנושא הגנת הסייבר ומיקור החוץ.

לצד זאת, נמשכת המגמה שרואה בבנקים גורם שאחראי לסייע במניעת הפשיעה הכלכלית. במסגרת זו, בנקים נדרשים לנטר פעילות חשודה ולהגיש דיווחים לרשויות.

המגמות והשינויים הנ"ל משפיעים וצפויים להשפיע בשנים הקרובות על שוק הבנקאות בישראל. הבנק פועל לניטור ואיתור הוראות הרגולציה הרלוונטיות, כוחן את היערכותו לתנאי השוק המשתנים, להגברת התחרות והשקיפות, לכניסתם של שחקנים חדשים לתחומי הבנקאות הקלאסיים, להשוואת עלויות בין הבנק לגופים נוספים, לשימוש במאגרי המידע והנתונים של לקוחות הבנק על ידי גופים חוץ בנקאיים וכן למתן הצעות ערך מתאימות ללקוחות הבנק. במקביל, הרגולציה גורמת לשחיקה בהכנסות, לגידול בהוצאות הנדרשות לשם עמידה בהוראות הרגולציה, ולצורך בשיפור מתמיד ברמת השירות והחדשנות.

סיכון ציות

סיכון ציות הינו הסיכון להטלת סנקציה משפטית או רגולטורית, להפסד פיננסי מהותי, או לנזק תדמיתי, אשר התאגיד הבנקאי עלול לספוג כתוצאה מכך שאינו מקיים את הוראות החוק/הרגולציה.

א. ציות, איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור

לצורך ניהול אפקטיבי של סיכונים הציות פועל בלאומי מערך ציות ואכיפה שבראשו עומדת קצינת הציות הראשית (Chief Compliance Officer). קצינת הציות הראשית אחראית, בין היתר, למילוי החובות לפי הוראות החקיקה בנושאי איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור. קצינת הציות הראשית משמשת גם כממונה על האכיפה בתחום דיני ניירות ערך וגם כ-Responsible Officer בתחום ה-FATCA.

מערך ציות ואכיפה כפוף ליועצת המשפטית הראשית.

המערך נמצא בקשר שוטף עם חברות הבנות בארץ ובחו"ל לצורך מעקב ליישום נושאי הציות בכללותם ויישום מדיניות הציות הקבוצתית.

בהתאם למגמות המתפתחות בעולם, מטפל הבנק במגוון נושאים בתחום ציות לרבות איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור והיבטי מיסוי, לרבות FATCA ו-CRS.

בין היתר, מתמקד הבנק במוקדי סיכון בעולם טכנולוגי פיננסי (כגון: פינטק, P2P, קרנות גידור, מטבעות וירטואליים וכדומה) - ניהול סיכונים ציות ואיסור הלבנת הון בעולם טכנולוגי פיננסי מתפתח המאופיין בהיעדר פיקוח רגולטורי מוגדר לצד מורכבות מקצועית והיעדר פרקטיקות מובנות לתהליכי בקרה עקב חדשנותם של הנושאים.

ב. אכיפה מנהלית

חוק ייעול הליכי האכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011 בא לייעל את הליכי האכיפה של הוראות החקיקה בתחום דיני ניירות הערך. במסגרת חקיקה זו ניתן יהיה להטיל סנקציות שונות על תאגיד, שהפך את ההוראות הרלוונטיות וכן על עובדי התאגיד, לרבות נושאי המשרה.

בהמשך לחוק פרסמה הרשות ניירות ערך מסמך קריטריונים להכרה בתכנית אכיפה פנימית בתחום ניירות הערך וניהול השקעות (להלן: "מסמך הקריטריונים").

במסמך הקריטריונים הנחתה רשות ניירות ערך את התאגיד, בין היתר, למנות ממונה על האכיפה. תפקידו, על פי מסמך הקריטריונים, הוא להיות אחראי על יישום תכנית האכיפה.

ג. FATCA – Foreign Account Tax Compliance Act

על פי החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מספר 227) ותקנות מס הכנסה (יישום הסכם FATCA), התשע"ו-2016 נדרש הבנק לבצע הליכי זיהוי לקוחות ולהעביר מידע לרשות המיסים בישראל אודות חשבונות המוחזקים על ידי לקוחות אמריקאים לצורך העברתו לרשות המיסים האמריקאית.

הבנק מיישם מדיניות כסף מוצהר תוך הקפדה כי לא ינהלו בבנק כספים שאינם מוצהרים לרשויות המס הרלוונטיות, בהקשר זה נערכו מהלכים רבים לאיתור וזיהוי האוכלוסיות הרלוונטיות וביצוע הדיווח לרשויות המס בהתאם לכללי ה-FATCA כפי שנקבעו בהסכם בין ישראל לרשויות המס האמריקאיות.

הבנק פועל במספר נדבכים על מנת לוודא ציות של קבוצת לאומי ויחידים בה להוראות החקיקה, בהם: מינוי קצינת הציות כממונה לנושא, אימוץ מדיניות ונהלי עבודה מתאימים, פיתוח כלים ממוכנים תומכים בתהליכי העבודה, גיבוש מנגנוני הדרכה והטמעה, בדיקה, בקרה ותפעול הנדרשים למילוי ההנחיות והנחיית החברות הבנות בקבוצה להיערכות מתאימה.

ד. CRS – Common Reporting Standard

ארגון ה-OECD פרסם תקן אחיד ליישום חילופי מידע אוטומטיים לגבי חשבונות פיננסיים בין מדינות (להלן: "התקן"). התקן נבנה ברוח ה-FATCA האמריקאי ונועד להגביר את השקיפות והפיקוח על דיווחי המס של תושבי המדינות המחזיקים חשבונות פיננסיים מחוץ למדינת התושבות שלהם. ביולי 2016 פורסם החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מספר 227) בנושא יישום ה-FATCA והתקן. בתחילת חודש ינואר 2019 אושרו התקנות, ונוסח התקנות הסופי פורסם בתאריך 7 בפברואר 2019.

לאומי נערך לעמידה בדרישות החקיקה על ידי אימוץ מדיניות ונהלי עבודה מתאימים, פיתוח כלים ממוכנים תומכים בתהליכי העבודה, גיבוש מנגנוני הדרכה והטמעה, בדיקה, בקרה ותפעול הנדרשים למילוי ההנחיות והנחיית החברות הבנות בקבוצה להיערכות מתאימה. שלוחות בנק לאומי באנגליה וברומניה החלו ביישום התקן ביום 1 בינואר 2016 בהתאם להוראות הרגולציה המקומית החלות עליהן.

סיכון משפטי

הסיכון המשפטי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מהעדר אפשרות לאכוף באופן משפטי קיומו של הסכם או מהתחייבויות תלויות לרבות בגין תביעות ודרישות מהבנק. ההגדרה כוללת סיכונים הנובעים מחקיקה, תקנות, פסיקה והוראות רשויות, סיכונים הנובעים מפעילות ללא גיבוי בהסכמים מספקים, ללא ייעוץ משפטי או על פי ייעוץ משפטי לקוי וכן כתוצאה מפרשנות לגבי זכויות הצדדים מכח הסכמים שבין הבנק לבין לקוחותיו.

קיימת חשיפה כללית, אשר לא ניתן להעריכה או לכמתה, הנובעת, בין היתר, ממורכבותם של השירותים הניתנים על ידי הבנק והחברות המאוחדות ללקוחותיהם. מורכבות שירותים אלו צופנת בחובה, בין היתר, פוטנציאל לטענות, פרשנויות ואחרות, הנוגעות לשורה ארוכה של תנאים מסחריים ורגולטורים. לא ניתן לצפות מראש את כל סוגי הטענות שיועלו בתחום זה ואת החשיפה הנובעת מטענות אלו ואחרות בקשר עם שירותי הבנק והחברות המאוחדות, המועלות, בין היתר, באמצעות המנגנון הדיוני הקבוע בחוק תובענות ייצוגיות.

כמו כן, קיימת חשיפה בשל שינויים רגולטורים והנחיות של המפקח על הבנקים, רשות ניירות ערך ורגולטורים אחרים להם כפופה פעילות הבנק. ההתקשרויות עם הלקוחות הינן, בחלקן, התקשרויות הנמשכות לאורך שנים רבות, במהלכן עשויים להתרחש שינויים במדיניות, ברגולציה ובמגמות הדין, לרבות בפסיקה בתי המשפט. הבנק והחברות המאוחדות פועלים באמצעות מערכות מיכוניות מורכבות, אשר לאור השינויים כאמור, יש צורך להתאימן באופן שוטף. כל אלו יוצרים חשיפה תפעולית ומשפטית מוגברת.

בנוסף קיימת חשיפה כללית הנובעת מכך שכנגד הבנק והחברות המאוחדות מוגשות מעת לעת תלונות למפקח על הבנקים, שעלולות בנסיבות מסוימות להביא לנקיטת הליכים משפטיים נגד הבנק. לעת הזו, לא ניתן להעריך האם קיימת חשיפה בגין תלונות אלו ולא ניתן להעריך אם תינתן הכרעה רוחבית של הפיקוח בעניין תלונות כנ"ל ו/או אם תוגשנה תביעות ייצוגיות או אחרות כתוצאה מהליכים שכאלו, וכן לא ניתן להעריך את החשיפה הפוטנציאלית לתלונות כנ"ל. לפיכך, לא נכללה הפרשה בגין החשיפה האמורה.

למידע נוסף ראה סיכון משפטי בחלק 9 בדוח על הסיכונים לשנת 2018.

סיכון מוניטין

סיכון מוניטין הינו הסיכון לפגיעה באמון של בעלי מניות ובעלי עניין שונים בקבוצת לאומי, זאת כתוצאה מהתנהגות, פעולה, או הימנעות מפעולה של הקבוצה, העובדים או מעורבים אחרים.

סיכון מוניטין מתייחס לתפיסותיהם של בעלי המניות, בעלי העניין, הציבור, מעצבי דעת הקהל והתקשורת, בין אם מתבססות על עובדות ובין אם אחרת. סיכון המוניטין הינו דינאמי ומשתנה בין נושאים שונים ואוכלוסיות שונות.

למידע נוסף ראה סיכון מוניטין בחלק 9 בדוח על הסיכונים לשנת 2018.

סיכון אסטרטגי

סיכון אסטרטגי הוא סיכון עסקי אשר הפגיעה שלו מהותית ונוגעת במודל העסקי של הבנק או של אחד מקווי העסקים שלו. למעשה זהו סוג של סיכון שההשפעה המיידית שלו על הרווח יכולה להיות לא משמעותית בטווח המידי, אך בטווח הבינוני או הארוך עלולה להיות משמעותית. סיכונים אסטרטגיים כוללים איומים אשר יכולים לנבוע מהחלטות עסקיות שגויות, מיישום בלתי נאות של החלטות או מהעדר תגובה לשינויים ענפיים, כלכליים, רגולטוריים, צרכניים או טכנולוגיים.

הסיכון האסטרטגי העיקרי נובע מכך שענף השירותים הפיננסיים עובר שינויים משמעותיים בתחום הדיגיטיזציה. פתיחת ענף הבנקאות לתחרות וכניסת שחקנים חדשים כדוגמת חברות הטכנולוגיה המבוססות (גוגל, אמזון, פייסבוק, אפל), חברות הפינטק, חברות הביטוח וחברות האשראי החוץ בנקאי, מחייבות התאמת המודל העסקי. בנוסף, החוק להגברת התחרותיות בשירותים בנקאיים ופיננסיים נפוצים ("חוק שטרומ") כולל בתוכו רכיבים העלולים להשפיע בצורה אסטרטגית על מפת התחרות בישראל. בבנק לאומי, התוצאה הישירה הינה המכירה של לאומי קארד. נושא אסטרטגי נוסף הינו הבנקאות הפתוחה.

ב-12 באפריל 2019 החלה לפעול מערכת נתוני האשראי. המערכת, שהוקמה על ידי בנק ישראל בליווי משרד האוצר ומשרד המשפטים, נועדה להביא להגברת התחרות בתחום האשראי הקמעונאי, הן בתוך המערכת הבנקאית והן מצד שחקנים חוץ בנקאיים. בפרט, המערכת נועדה לאפשר ללקוח לקבל אשראי בתנאים המיטביים האפשריים עבורו. המערכת עשויה להשפיע על התחרות בשוק האשראי הקמעונאי.

למידע נוסף ראה סיכון אסטרטגי בחלק 9 בדוח על הסיכונים לשנת 2018.

סיכון הבנקאות ההוגנת (Conduct)

סיכון הבנקאות ההוגנת הינו הסיכון שהתנהלות הבנק מול לקוחותיו תוביל, במעשה או במחדל, לתוצאה בלתי רצויה עבורם. זאת, ללא יכולת הלקוח לקחת מראש תוצאה זו בחשבון. בעקבות זאת עלולים להיגרם לבנק הפסדים הנובעים מתביעות משפטיות, מהטלת קנסות או מנזקי מוניטין.

הבנק מקפיד על התנהלות שקופה והוגנת במטרה להעניק ללקוחותיו שירותים ומוצרים בעלי ערך. עיקרון זה מקבל ביטוי בחזון הבנק - להוביל בנקאות יוזמת וחדשנית עבור הלקוח. כמו כן, תהליכי הייזום והמכירה כפופים לנהלים ולבקורות אשר מבטיחים התנהלות ראויה. תהליכים אלו נבחנים באופן שוטף, במטרה לשדרגם.

סיכון מאקרו-כלכלי

סיכון מאקרו-כלכלי הינו סיכון להכנסות ולהון הקבוצה הנובע מתנאים מאקרו כלכליים לרבות סביבת ריבית נמוכה, יחסי הכנסה הפוליטיים בעולם והשפעתם על הסחר הבינלאומי - המדיניות הכלכלית בארה"ב, תהליכים חברתיים ופוליטיים באירופה ואי היציבות הגיאופוליטית במוקדי סכסוך בעולם, בין השאר לאור התגברות איומי הטרור. לאחרונה ישנם סיכונים העולים מההתפתחויות האפשריות בתחום הסחר העולמי, בדגש על קשרי הסחר בין ארה"ב לסין. אם המצב יחריף לכדי "מלחמת סחר" מתמשכת, עלולה להיות לכך השפעה שלילית על הצמיחה בעולם. כתוצאה, עלול להיפגע בעקיפין גם המשק הישראלי. הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות בסביבה המאקרו כלכלית באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים. כמו כן, מתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, ככל שיידרש.

KM	Key Metrics
OV	Overview
CC	Capital Composition
LR	Leverage Ratio
CR	Credit Risk
CCR	Counterparty Credit Risk
MR	Market Risk
LIQ	Liquidity